

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCE A ZAHRANIČNÍ POMOC EU
ZEMÍM STŘEDOMOŘÍ

Bakalářská práce

Autor: Nela Egertová

Vedoucí práce: Ing. Jiří Klvač, CSc.

Olomouc 2013

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2012/2013

Studijní program: Filologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Francouzština se zaměřením na aplikovanou ekonomii (APLEKF)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

| PŘEDKLÁDÁ: | ADRESA | OSOBNÍ ČÍSLO |
|---------------|---|--------------|
| EGERTOVÁ Nela | V Zahrádkách 2556, Dvůr Králové nad Labem | F10525 |

TÉMA ČESKY:

Rozvojová spolupráce a zahraniční pomoc EU zemím Středomoří

NÁZEV ANGLICKY:

EU development and external assistance to Mediterranean countries

VEDOUcí PRÁCE:

Ing. Jiří Klvač, CSc. - KAE

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Bakalářská práce je zaměřena na rozvojovou spolupráci a zahraniční pomoc Evropské unie zemím Středomoří, tj. země Maghrebu, Mashreku a země Severního Středomoří. Na úvod bude uvedena:

- Rozvojová spolupráce EU
- Programy a nástroje zahraniční pomoci EU
- Zaměření na Středomoří:
 - Charakteristika zemí Středomoří
 - Vývoj vztahů EHS/ES se středomořskými státy
 - Euro-středomořské partnerství
 - Perspektivy ekonomické spolupráce EU se zeměmi Středomoří

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- JELÍNEK, P., NÁPRSTEK, M. a KROUŽEK, J. V. Rozvojová politika Evropské unie. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2003. 92 s. ISBN 80-86506-33-9.
- BAAR, V. Vnější vztahy Evropské unie. 1. díl, Africké, karibské a tichomořské státy. Ostrava : Ostravská univerzita, 2003. 81 s. ISBN 80-7042-875-9.
- BAAR, V. Vnější vztahy Evropské unie. 2. díl, Středomořské, arabské a asijské státy. Ostrava : Ostravská univerzita, 2003. 83 s. ISBN 80-7042-956-9.
- CIHELKOVÁ, E. Světová ekonomika : základní rysy a tendence vývoje. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2000. 257 s. ISBN 8024500116.
- CIHELKOVÁ, Eva. Vnější ekonomické vztahy Evropské unie. Praha : C.H. Beck, 2003. 709 s. ISBN 80-7179-804-5.
- CIHELKOVÁ, Eva. Perspektivy ekonomických vztahů EU se středomořskými partnery. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2001. 87 s. ISBN 80-245-0201-1.
- <http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/rozvojova-spoluprace-es-eu/1001673/>
- http://europa.eu/legislation_summaries/development/sectoral_development_policies/index_cs.htm
- <http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=204>
- <http://www.cebre.cz/cz/aktualni-temata/tema-14/>

Podpis studenta: Egerová
Podpis vedoucího práce: [Signature]

Datum: 19-09-2012

Datum: 19-09-2012

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „Rozvojová spolupráce a zahraniční pomoc EU zemím Středomoří“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne.

Podpis

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucímu své bakalářské práce Ing. Jiřímu Klvačovi, CSc. za jeho odborné vedení a přínosné rady při zpracovávání této práce.

Obsah

| | |
|--|----|
| Úvod..... | 8 |
| 1. Vnější vztahy Evropské unie | 10 |
| 1.1 Pojem vnější vztahy EU a jejich správa..... | 10 |
| 1.2 Smluvní vztahy EU a třetích zemí | 11 |
| 1.2.1 Dohody o přidružení..... | 12 |
| 1.2.2 Dohody o partnerství a spolupráci..... | 12 |
| 1.2.3 Obchodní dohody | 12 |
| 1.3 Rozvojová politika EU..... | 12 |
| 1.3.1 Definice rozvojové země..... | 13 |
| 1.3.2 Cíle a právní stránka rozvojové spolupráce..... | 14 |
| 1.3.3 Nástroje rozvojové spolupráce | 15 |
| 1.3.4 Všeobecný systém preferencí (GSP)..... | 15 |
| 1.3.5 Finanční zdroje EU na rozvojovou pomoc..... | 16 |
| 2. Evropská unie – Středomoří | 17 |
| 2.1 Základní údaje o středomořských státech | 17 |
| 2.1.1 Geografické vymezení Středomoří..... | 17 |
| 2.1.2 Charakteristika středomořských států..... | 18 |
| 2.1.3 Ekonomická situace zemí Středomoří | 20 |
| 2.2 Počáteční vývoj vztahů EU se středomořskými státy | 22 |
| 2.2.1 Začátek spolupráce EHS se středomořskými partnery..... | 22 |
| 2.2.2 Euro-středomořské partnerství | 24 |
| 2.2.3 Další důležité konference na počátku spolupráce | 26 |
| 2.2.4 Finanční nástroj MEDA | 27 |
| 2.3 Vývoj vztahů EU se středomořskými státy v posledních letech..... | 28 |
| 2.3.1 Unie pro Středomoří (UPM)..... | 28 |
| 2.3.2 Partnerství pro demokracii a sdílenou prosperitu s jižním Středomořím..... | 29 |
| 2.3.3 Evropská politika sousedství (EPS) – nový přístup | 31 |
| 2.3.4 Evropsko-středomořská strategie | 32 |
| 2.3.5 Odvětvová spolupráce | 32 |
| 3. Konkrétní projevy rozvojové pomoci ve Středomoří | 34 |

| | |
|---|----|
| 3.1 Statistiky OECD o rozvojové spolupráci | 34 |
| 3.2 WTO a rozvojová spolupráce..... | 42 |
| 3.2.1 Problematika Rozvojové agendy z Dauhá..... | 42 |
| 3.2.2 Rozvojová agenda z Dauhá a zemědělství | 44 |
| 3.3 PZI v rámci Euro-středomořského partnerství | 45 |
| 3.4 Středomořské kandidátské země pro vstup do EU..... | 48 |
| 3.4.1 Turecko jako kandidát vstupu do EU | 48 |
| 3.5 Zhodnocení rozvojové pomoci a zahraniční spolupráce ve Středomoří | 51 |
| Závěr | 53 |
| Résumé..... | 54 |
| Seznam literatury | 55 |
| Knižní zdroje..... | 55 |
| Internetové zdroje..... | 55 |
| Seznam zkratk | 59 |
| Seznam tabulek | 61 |
| Přílohy..... | 62 |
| 1. Export, import a bilance obchodu mezi EU a jejími jižními partnery EPS | 62 |

Úvod

Integrační proces Evropské unie neprobíhá jen v rámci Evropy, ale zahrnuje množství vazeb s ostatními nečlenskými státy a dalšími organizacemi. Tyto vnější vztahy Evropské unie představují velmi rozsáhlou problematiku. Moje bakalářská práce se věnuje konkrétněji jednomu celku, a to Středomoří. Práce je zaměřena na rozvojovou spolupráci a zahraniční pomoc Evropské unie v této oblasti, tedy v zemích Maghrebu, Mashreku a v zemích severního Středomoří.

Problematika Evropské unie mě zajímá, a proto jsem si pro svou bakalářskou práci vybrala téma pomoci EU rozvojovým zemím. Každý den totiž slyšíme o EU spíše v evropském kontextu, ale její vnější formy spolupráce, jako právě rozvojová pomoc, jsou běžně trochu opomíjeny. EU však pomáhá na tolika místech, že i zde bylo nutné zaměřit se na konkrétní region. Mnoho prací mluví o politice rozvojové spolupráce EU všeobecně nebo se zaměřují na jiné oblasti. Zdá se, že téma rozvojové spolupráce zaměřené právě na Středomoří ještě nebylo zpracováno, a proto jsem si ho zvolila.

Cílem mé práce bude zaměřit se na dosavadní rozvojovou spolupráci a zahraniční pomoc EU zemím Středomoří. Práce se bude věnovat rozvojové politice EU nejprve všeobecně, poté konkrétně na projevech rozvojové pomoci ve Středomoří. K této problematice je třeba nastínit také vývoj euro-středomořských vztahů, vylíčit aktuální partnerství a programy zahraniční spolupráce. Pod pojmem Středomoří, který se v textu vyskytuje, se rozumí Maroko, Alžírsko, Tunisko, Libye, Egypt, Izrael, Palestinská autonomní území, Jordánsko, Libanon, Sýrie a Turecko.

V první kapitole bude nutné alespoň stručně nastínit vnější vztahy EU, jejich cíle a správu. Dále potom vymezím druhy smluv, které EU uzavírá se třetími zeměmi. Poslední část úvodní kapitoly se věnuje už politice v oblasti rozvojové spolupráce. Rozvojová spolupráce vyžaduje vysvětlení pojmu „rozvojová země“, takže poskytnu více definic a pohledů na rozdělení zemí světa na rozvojové a vyspělé. Druhá kapitola se věnuje již konkrétně Středomoří. Nejprve budu charakterizovat tyto státy a stručně popíši jejich ekonomickou situaci. Další část práce budu věnovat vývoji vztahů EHS/ES se středomořskými státy. Zmíním důležité uzavřené dohody, Barcelonský proces, Euro-středomořské partnerství a další programy spolupráce. Třetí kapitola ukáže konkrétní

projevy rozvojové spolupráce v zemích Středomoří. Pro lepší přehled poskytnu v této kapitole statistiky s údaji o přijímané pomoci ve středomořských státech. V této poslední kapitole se budu věnovat také Turecku, jakožto jediné zemi Středomoří, která má ambice na členství v EU. Závěrem třetí kapitoly bych chtěla celkově zhodnotit, jak rozvojová spolupráce mezi EU a Středomořím probíhá.

Poznatky čerpám zejména z odborné literatury od Evy Cihelkové, která se kromě světové ekonomiky specializuje právě na vnější vztahy Evropské unie. Cihelková působí na katedře světové ekonomiky Vysoké školy ekonomické v Praze. K prostudování tématu jsem využila i publikace od dalšího z autorů z VŠE Vladimíra Janáčka. Vnější vztahům EU se Středomořím se věnuje i dílo od Vladimíra Baara z Ostravské univerzity. K porozumění problematice rozvojové politiky jsem využila publikaci od Petra Jelínka z Ústavu mezinárodních vztahů v Praze. Informace o EU jsou bohaté i na internetu, kde je navíc výhoda jejich aktualizace oproti některým starším knižním publikacím. Z internetových zdrojů jsem využila mnoho statistik o spolupráci, které uvádí např. EUROSTAT nebo OECD.

1. Vnější vztahy Evropské unie

Tato úvodní kapitola slouží k nastínění vnějších vztahů EU. Dále se potom věnuje rozvojové spolupráci, kde je třeba definovat rozvojové země. Jednotlivé podkapitoly obsahují všeobecné informace o tom, jak se EU zavazuje ke spolupráci s nečlenskými (třetími) zeměmi.

1.1 Pojem vnější vztahy EU a jejich správa

Evropská unie kooperuje různým způsobem se státy světa, které nejsou přímo jejími členy, ale i s integračními seskupeními a mezinárodními organizacemi. Můžeme říci, že vnější vztahy EU jsou souborem právních vztahů EU. Přesná definice vnějších vztahů se totiž v evropském právu nevyskytuje, lze ale vycházet ze čl. 3 Smlouvy o EU, ve kterém stojí, že „*Unie zajišťuje spojitost všech svých vnějších činností v rámci své zahraniční, bezpečnostní, ekonomické a rozvojové politiky*“.¹

Každá oblast vnějších vztahů má své cíle, které jsou zakotveny v primárním i sekundárním právu EU. Rozhodující jsou nařízení Rady. Hlavním cílem je společná obchodní politika, rozvojová spolupráce a hospodářská, finanční a technická spolupráce. Dále je v cílech vnějších vztahů EU vymezeno přidružení zámořských zemí a území, přidružení na základě asociačních dohod a kooperační politika. Spolupráce probíhá i v oblasti měnové politiky, vzdělávání, kultury, výzkumu, stejně tak jako na poli ochrany životního prostředí.²

Podstatnou součástí vnějších ekonomických vztahů EU je i společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP), zakotvená ve druhém pilíři Maastrichtské smlouvy o EU. Úkolem SZBP je posilovat mezinárodní bezpečnost, upevňovat demokracii, zachovat mír či podporovat mezinárodní spolupráci. Mezi nástroje SZBP patří právní

¹CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003.

²KÖNIG, P. a kol. *Rozpočet a politiky Evropské unie. Příležitost pro změnu*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009.

akty (např. společné postoje, akce, strategie) a dohody se třetími zeměmi. Členské státy mezi sebou systematicky spolupracují, koordinují činnosti, vyměňují si informace, konzultují zájmy SZBP.³

Nejdůležitějším orgánem pro správu vnějších vztahů EU je Evropská komise, konkrétněji Generální ředitelství pro vnější vztahy. Ředitelství spolupracuje se třetími zeměmi a s mezinárodními organizacemi, koordinuje delegace Evropské komise v třetích zemích a podílí se na společné zahraniční a bezpečnostní politice. Za každou skupinu nečlenských zemí odpovídá jiné Ředitelství. Rozdělení je podle písmen abecedy od Ředitelství A až po Ředitelství K. Ředitelství týkající se Středomoří, kterému se tato práce věnuje, má označení „Ředitelství F“. Kromě Generálního ředitelství pro vnější vztahy funguje také Generální ředitelství pro obchod, pro rozvoj a pro rozšíření. Kromě těchto čtyř Generálních ředitelství existují i další útvary Komise, jako např. Úřad pro evropskou pomoc a spolupráci (*EuropeAid*). *EuropeAid* má na starosti projekty pro vnější vztahy, rozvoj a humanitární pomoc, které vytvořila Generální ředitelství. *EuropeAid* vznikl v roce 2001. Další speciální jednotkou, která funguje od roku 1992, je Úřad pro humanitární pomoc (*ECHO*). Jeho hlavním úkolem jsou humanitární operace, programy a kooperace s nevládními organizacemi. Další úřad, který pomáhá třetím zemím, se nazývá Společný servis pro vnější vztahy (*CSR*).⁴

1.2 Smluvní vztahy EU a třetích zemí

Rozlišujeme tři typy smluv mezi EU a nečlenskými státy: dohody o přidružení, dohody o partnerství a spolupráci, obchodní dohody. Třetí země uzavírá smlouvu buď s Unií, nebo s Unií a zároveň s členskými státy. Tomuto druhému typu smluv se říká smíšené smlouvy.

³ CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003.

⁴ tamtéž

1.2.1 Dohody o přidružení

Dohody o přidružení se týkají ekonomické, průmyslové a obchodní spolupráce. Existují dva typy asociačních dohod. Předpokládá-li se vstup dané země do Unie, je asociační dohoda uzavřena s výhledem na tento vstup (např. Chorvatsko). Asociační dohodu lze ale uzavřít i se státem, který nemá ke vstupu do EU předpoklady (např. některý ze států Afriky). Dohody o přidružení byly uzavřeny např. s Tureckem, Tuniskem, Marokem či Jordánskem.

1.2.2 Dohody o partnerství a spolupráci

Tyto dohody usilují zejména o hospodářský rozvoj v partnerských zemích a o posílení demokracie. Spolupráce probíhá ve více oblastech. Od roku 2003 funguje projekt Evropské politiky sousedství, který podporuje vztahy se Středomořím, východní Evropou a Kavkazem.

1.2.3 Obchodní dohody

Jedná se o dohody EU se Švýcarskem (volný pohyb osob, letecká doprava, obchod se zemědělskými výrobky, vědecko-technická spolupráce a další).⁵

1.3 Rozvojová politika EU

Rozvojová pomoc je odjakživa významnou součástí evropské integrace. Jedná se o jednu z klíčových oblastí vnějších vztahů EU, kdy je rozvojovým státům poskytována pomoc nebo zvýhodnění v oblasti obchodu. Členské státy EU věnují ročně na rozvoj 55% mezinárodní pomoci.⁶ Vyskytuje se zde pojem ROZVOJOVÁ ZEMĚ, který je třeba konkrétněji definovat a upřesnit, podle kterých kritérií je možné zemi označit za rozvojovou.

⁵Euroskop. *Smluvní vztahy EU a třetích zemí* [online]. Cit. 16/2/2013. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/203/sekce/smluvni-vztahy-eu-a-tretich-zemi/>

⁶Europa.eu. *Všeobecný přehled rozvojové politiky* [online]. Cit. 07/2008. Dostupné z: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/general/article_7253_cs.htm

1.3.1 Definice rozvojové země

Rozdělení zemí světa na vyspělé a rozvojové je velmi problematické. Existuje více kritérií, podle kterých je toto dělení možné provést. Získá-li stát statut rozvojové ekonomiky, má nárok na přijetí oficiální rozvojové pomoci a na další úlevy (jako třeba půjčky za zvýhodněné podmínky či úlevy při obchodování s vyspělými zeměmi).

Světová banka (přesněji řečeno Skupina Světové banky, jejíž součástí je Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj, Mezinárodní asociace pro rozvoj, Mezinárodní finanční korporace, Multilaterální agentura pro investiční záruky a Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů) definuje rozvojové země na základě ekonomického indikátoru - hrubého národního produktu (HNP) na obyvatele. Jiná socio-ekonomická data nezohledňuje. Státy jsou rozděleny na ekonomiky, které mají nízký, střední nebo vysoký důchod. Střední důchod se ještě podrobněji dělí na nižší střední a vyšší střední. Ekonomická úroveň zemí je Světovou bankou hodnocena každoročně. Pokud je důchod na obyvatele nízký nebo střední, země se dá označit jako rozvojová (Světová banka ale přesný termín „rozvojová země“ nepoužívá). Světová banka ještě dále dělí státy se středním a nízkým důchodem do geografických skupin: východní Asie + Tichomoří, Evropa + střední Asie, Latinská Amerika + Karibik, Blízký východ + severní Afrika, jižní Asie, subsaharská Afrika. Rozvojové země představují velmi různorodou skupinu. Spojuje je ale jejich chudoba, kterou Světová banka vymezuje podle tzv. mezinárodní hranice chudoby. V nejchudších zemích světa (jako Nigérie, Kambodža, Zambie a další) žije pod hranicí chudoby více než polovina obyvatel.

Mezinárodní měnový fond dělí země světa na vyspělé ekonomiky a rozvojové ekonomiky. Dříve definoval také skupinu tzv. „nových trhů“, kterou ale již neužívá, protože se tyto státy většinou už přetransformovaly v tržní ekonomiky. Můžeme tedy říct, že klasifikace MMF se opírá o vývoj světové ekonomiky.

Konference OSN pro obchod a rozvoj (UNCTAD) nabízí nejužší pojetí definice rozvojových zemí. Mezi kritéria je zahrnuta mj. míra politické samostatnosti či podoba sociálně ekonomických vztahů v zemi (závislost na vyspělých zemích, odvětvová struktura zaměstnanosti apod.). Definice praví, že rozvojové země jsou „bývalé kolonie, polokolonie či jinak závislá území, které získaly politickou samostatnost a zároveň

zůstaly tržními ekonomikami“ (což znamená, že se nestaly centrálně plánovanými ekonomikami). Na rozdíl od MMF definuje OSN i skupinu transformujících se zemí, které se ještě nestačily přeměnit v tržní ekonomiky.

Světová obchodní organizace (WTO) tvrdí, že se za rozvojovou může dobrovolně označit vcelku každá země, která si to bude přát, budou-li s tím souhlasit ostatní členské země. Rozvojové zemi potom z WTO plyne řada výhod a preferencí z liberalizace obchodu.⁷

1.3.2 Cíle a právní stránka rozvojové spolupráce

Hlavním cílem rozvojové spolupráce je bojovat proti chudobě v rozvojových zemích, posilovat v nich udržitelný hospodářský a sociální rozvoj a zapojovat tyto státy do světové ekonomiky. Stejně tak je cílem i posilování demokracie či respektování lidských práv a svobod v rozvojových zemích.

Rozvojová politika je začleněna jako samostatná politika do Smlouvy o ES. Ta stanovuje tři základní povinnosti, které jsou od EU vyžadovány. Za prvé je třeba, aby EU zohledňovala rozvojové cíle v rámci provádění svých politik (článek 178 Smlouvy o ES). Dále se požaduje, aby členské země spolupracovaly v oblasti svých rozvojových politik a o svých programech pomoci vzájemně diskutovaly (článek 180 Smlouvy o ES). A za třetí, členské státy by měly spolupracovat se třetími zeměmi a s mezinárodními organizacemi (článek 181 Smlouvy o ES).

Lisabonská smlouva nepřinesla žádné zásadní změny v rozvojové politice. Stanovila však boj proti chudobě jako nejhlavnější cíl této politiky. Kromě tohoto konkrétního cíle se EU stále soustředí na *obchod a regionální integraci, životní prostředí a řízení přírodních zdrojů, infrastrukturu, vodu a energetiku, rozvoj venkova, zemědělství a bezpečnost potravin, správu věcí veřejných, demokracii, lidská práva a podporu hospodářských a institucionálních reforem, předcházení konfliktům a nestabilitě a znevýhodnění států, lidský rozvoj, sociální soudržnost a zaměstnanost*.⁸

⁷CIHELKOVÁ, E. a kol. *Světová ekonomika. Obecné trendy rozvoje*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009.

⁸Europa.eu. *Všeobecný přehled rozvojové politiky* [online]. Cit. 07/2008. Dostupné z: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/general/article_7253_cs.htm

V rozvojové pomoci je nejdůležitějším orgánem Evropská komise, jejíž úlohu jsem zmiňovala výše v rámci vnějších vztahů EU. Na rozvojové politice se ale velmi aktivně podílí i Evropský parlament (EP). EP spolurozhoduje o rozvojové pomoci, přijímá usnesení a stará se o škrty prostředků rozvojové pomoci.⁹

1.3.3 Nástroje rozvojové spolupráce

EU poskytuje zahraniční pomoc rozvojovým státům prostřednictvím zdrojů ze společného rozpočtu Evropského společenství. Země Afriky, Karibské oblasti a Tichomoří (země AKT) potom získávají pomoc z Evropského rozvojového fondu (EDF). Celková zahraniční pomoc EU dosahuje každoročně přibližně 9 miliard EUR a je poskytována na základě různých programů, které vypracovává EK.¹⁰

Důležitým prvkem je Finanční nástroj rozvojové pomoci. Vedle něho existují ale i další nástroje: nástroj humanitární pomoci, evropský nástroj pro demokracii a lidská práva, nástroj stability či nástroj týkající se politiky sousedství. Finanční nástroj rozvojové pomoci obsahuje různé programy. Jedná se např. o programy „Investice do lidí“, „Migrace a azyl“, „Bezpečnost potravin“, program pojednávající o životním prostředí a mnoho dalších.

EU spolupracuje v rámci rozvojové politiky jak s vládními organizacemi (nejvíce s OSN), tak i s těmi nevládními. Může pomáhat zemím, regionům nebo agenturám EU. Pro období od roku 2007 do roku 2013 bylo vyčleněno 16,897 miliard EUR (10,057 miliard z této částky bylo přiděleno na zeměpisně definované programy; 5,596 miliard na tematické programy; 1,244 miliard pro země AKT).¹¹

1.3.4 Všeobecný systém preferencí (GSP)

Tento systém funguje na principu poskytování celních preferencí rozvojovým zemím. Celní preference závisí na tom, jak moc je produkt na trhu EU senzitivní.

⁹CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003.

¹⁰Businessinfo. *Zahraniční pomoc EU* [online]. Cit. 24/04/2012. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/zahranicni-pomoc-eu-finance-system-7212.html#!&chapter=3>

¹¹Europa.eu. *Všeobecný přehled rozvojové politiky* [online]. Cit. 07/2008. Dostupné z: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/general/article_7253_cs.htm

Preference se vztahuje na 7000 produktů, z čehož 3700 je „citlivých“. Na „citlivé“ produkty se uvaluje snížené clo, nikoli to nulové.

Nejméně rozvinutým zemím poskytuje EU pomoc v podobě nejvíce bezcelního obchodu. Podle iniciativy „Všechno kromě zbraní“ z roku 2001 jsou všechny produkty, které pocházejí z nejméně rozvinutých zemí, do EU dováženy bezcelně. Výjimkou jsou však právě zbraně a munice. Opačný přístup má potom EU k zemím, které se stanou rozvinutými. Dosáhne-li rozvojová země stupně země rozvinuté, EU preference pozastaví.¹²

1.3.5 Finanční zdroje EU na rozvojovou pomoc

Významnou část rozvojové pomoci zprostředkovávají nestátní neziskové organizace (NNO). NNO musí splňovat mnohá kritéria, aby získala podporu z evropských fondů. Mezi nejdůležitější náležitosti žádosti o grant patří ty finanční (např. účetní uzávěrka za uplynulý rok) a právní (název, právní forma, potvrzení o registraci apod.). Domácí i zahraniční NNO se mohou spojovat a tím snáz dosáhnout na finanční podporu. Příspěvek od Evropské komise se většinou pohybuje v rozmezí od 40 do 50% z celkové částky, kterou NNO požaduje. Je tedy nutné, aby byla NNO schopna spolufinancovat daný projekt z vlastních zdrojů, a to musí při žádání o grant prokázat. Evropská komise podporuje neziskové organizace nástrojem B7-6000 (Podpora Společenství aktivitám neziskových organizací v rozvojových zemích). Příspěvky z rozpočtu B7-6000 jsou určeny zejména pro NNO, které realizují rozvojovou pomoc ve třetích zemích. V roce 2001 mělo B7-6000 prostředky ve výši 200 mil. EUR.¹³

¹²JELÍNEK, P. a kol. *Rozvojová politika Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2003.

¹³tamtéž

2. Evropská unie – Středomoří

Následující kapitola vymezuje středomořský makroregion a uvádí o něm základní informace. Úkolem této kapitoly je přiblížit vývoj vztahů EU se zeměmi Středomoří, stejně tak jako charakterizovat euro - středomořské multilaterální a bilaterální vztahy. Tato druhá část práce ukazuje, jaké formy partnerství, spolupráce a strategie panují mezi EU a Středomořím.

2.1 Základní údaje o středomořských státech

2.1.1 Geografické vymezení Středomoří

Geografické rozdělení Středomoří se u různých autorů mírně liší. Budu vycházet z Cihelkové¹⁴, která rozděluje středomořský makroregion následovně:

- jižní Středomoří (Maghreb): **Maroko, Alžírsko, Tunisko, Libye**
- východní Středomoří (Mashrek): **Egypt, Izrael, PAÚ, Jordánsko, Libanon, Sýrie**
- severní Středomoří: **Turecko**; dříve byly zahrnuty i Kypr a Malta, což se ale změnilo s jejich vstupem do EU v roce 2004

Jiné možné rozdělení zahrnuje rovněž již zmiňované země Maghrebu, ke kterým ale přidává ještě Mauritánii. Mezi jmenované státy Mashreku poté řadí i Saudskou Arábii, Jemen, Omán, Spojené arabské emiráty, Katar, Kuvajt, Bahrajn a Irák. Třetím subregionem je Západní Balkán, tedy Albánie, Chorvatsko, Srbsko, Černá Hora, Bosna a Hercegovina, Makedonie. Čtvrtou skupinu představuje Černomoří (Turecko a bývalé sovětské republiky v prostoru Černého moře).¹⁵

Mezi země Mashreku patří výše jmenované PAÚ (Palestinská autonomní území), což je celek, který je nutné specifikovat. Oficiální název státu zní Autonomní území pod palestinskou národní správou. Jedná se o dva územní celky, které jsou

¹⁴CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003.

¹⁵BAAR, V. *Vnější vztahy Evropské unie. 2. díl, Středomořské, arabské a asijské státy*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003.

geograficky nezávislé: Západní břeh a Gaza (Pásmo Gazy). Od roku 1993 jsou PAÚ rozdělena do tří bezpečnostních zón. Pod Palestinskou národní správu spadá zóna A a část zóny B, kde má civilní pravomoci a dbá na dodržování veřejného pořádku. Bezpečnostní pravomoci potom v zóně B náleží Státu Izrael. Zóna C je pod plnou kontrolou Izraele. Status Jeruzaléma stále není vyřešen. Palestinci si dělají nároky na jeho východní část, zatímco Izrael ho připojil ke svému území, což však mezinárodní společenství neuznalo. Správním střediskem PAÚ je proto Ramalláh.¹⁶

2.1.2 Charakteristika středomořských států

Země Středomoří se rozkládají na třech světadílech: v Africe, Asii a malou částí i v Evropě. Území má bohatá ložiska surovin, zejména ropy a zemního plynu. Alžírsko a Libye jsou členy Organizace zemí vyvážejících ropu (OPEC).¹⁷ V Maroku a Tunisku se nacházejí ložiska fosfátů. Těží se i železná ruda, mangan, olovo a mnoho dalších.

Území je různorodé z mnoha hledisek. Vyskytují se zde tři druhy náboženství (islám, židovská víra, křesťanství). Národnostní a jazyková heterogenita je rovněž patrná. Vedle Arabů, Berberů a černochoů tu žijí Židé, Evropané, Turci, Kurdové. V minulosti spadaly středomořské země pod nadvládu evropských mocností. Maroko, Alžírsko, Sýrii a Libanon spravovala Francie. Středozeemí ovládalo i Španělsko (část Maroka) a Velká Británie (Egypt, Jordánsko). Libye byla kolonií patřící Itálii. Nezávislost začaly země získávat až po roce 1922.¹⁸

Země se liší i státním uspořádáním. Jordánsko a Maroko jsou konstituční monarchie, zbytek zemí republiky. Tzv. arabské jaro (arabské probuzení) roku 2011 znamenalo spoustu zvratů. Politická situace v Libyi se podstatně změnila v srpnu roku 2011, kdy vojska Národní přechodné rady dobyla po půl roce hlavní město Tripolis. Osvobození země nastalo, když byl na podzim stejného roku zajat a zabit diktátor Muammar Kaddáfí.¹⁹ Události v Egyptě byly od počátku roku 2011 podobně bouřlivé. Prezident Mohamed Husní Mubarak, který v Egyptě vládl více než 30 let, byl sesazen a ve funkci ho nahradil Mohamed Mursí. Protesty však v Egyptě s nástupem nové hlavy

¹⁶MZV ČR. *Základní informace o Palestině* [online]. Cit. 27/2/2013. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/palestina/index.html

¹⁷OPEC. *Členské země* [online]. Cit. 27/2/2013. Dostupné z: http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/25.htm

¹⁸CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003.

¹⁹Businessinfo. *Vnitropolitická charakteristika Libye* [online]. Cit. 23/10/2012. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/libye-vnitropoliticka-charakteristika-18952.html>

státu neskončily. Mursí nedávno vydal prezidentské dekrety, které mu zaručují spoustu kompetencí a zajišťují mu tak v podstatě statut neomezeného vládce.²⁰ Politická situace v Sýrii není o nic jednodušší. Již dva roky tam probíhá občanská válka, která začala povstáním utlačovaného lidu proti režimu prezidenta Bašára Asada. Zatýkání a mučení odpůrců režimu pokračuje dál. Počet Syřanů, kteří uprchli ze země, se podle OSN odhaduje na 2,5 milionu. Ke konci roku 2012 se Evropská unie spolu s Ligou arabských států dohodly na podpoře nové syrské opoziční koalice. Legitimní vládou syrského lidu se ale koalice může stát až po čase, kdy se upevní a osvědčí.²¹

Všechny země Středomoří kromě Turecka a Izraele jsou součástí Ligy arabských států (LAS). LAS vznikla v roce 1945 v Káhiře a dnes sdružuje 22 zemí (resp. 21, protože Sýrii je členství dočasně pozastaveno kvůli krvavému potlačování protivládních protestů). Je to organizace arabských států, která si klade za úkol spolupráci v oblasti bezpečnosti, politiky, ekonomiky či kultury. Cílem Arabské ligy je posílit vztahy mezi členskými zeměmi a jejich vzájemnou kooperaci.²²

Následující tabulka (Tabulka 1) poskytuje přehled základních údajů o středomořských zemích. Základní ukazatele (rozloha, počet obyvatel, HDP na obyvatele, export a import) umožňují porovnat situaci v jednotlivých státech Středomoří.

²⁰Businessinfo. *Vnitropolitická charakteristika Egypta* [online]. Cit. 1/10/2012. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/egypt-vnitropoliticka-charakteristika-18199.html>

²¹Zprávy ihned.cz. *EU i LAS podpořily syrskou opozici* [online]. Cit. 13/11/2012. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/c1-58520150-eu-i-las-podporily-syrskou-opozici>

²²The Arab League. *Presentation of The Arab League* [online]. Cit. 13/9/2012. Dostupné z: <http://www.arableagueonline.org/hello-world/#more-1>

Tabulka 1: **Základní ukazatele zemí Středomoří**

| Země | Rozloha tis. km ² | Obyvatelstvo mil. osob | HDP/obyv. USD | Export mil. USD | Import mil. USD |
|-----------|---------------------------------|---------------------------|------------------|--------------------|--------------------|
| Alžírsko | 2 382,0 | 37,37 | 7 500 | 76 840 | 47 530 |
| Maroko | 447,0 | 32,31 | 5 300 | 22 230 | 42 490 |
| Libye | 1 760,0 | 5,61 | 13 300 | 51 480 | 16 310 |
| Tunisko | 164,0 | 10,73 | 9 700 | 17 870 | 23 490 |
| Egypt | 1 001,0 | 83,69 | 6 600 | 28 370 | 58 760 |
| Izrael | 21,0 | 7,59 | 32 200 | 64 740 | 77 590 |
| Jordánsko | 89,0 | 6,51 | 6 000 | 8 218 | 17 730 |
| Libanon | 10,0 | 4,14 | 15 900 | 5 655 | 20 730 |
| PAÚ | 6,2 | 4,33 | 2900 | 666 | 4 319 |
| Sýrie | 185,0 | 22,53 | 5 100 | 4 981 | 10 010 |
| Turecko | 784,0 | 79,75 | 15 000 | 154 200 | 225 600 |

Zdroj: CIA Factbook. *The World Factbook 2012* (vlastní úprava)²³

2.1.3 Ekonomická situace zemí Středomoří

Středomořské státy jsou z hlediska ekonomické úrovně velmi různorodé. I z tabulky v předchozí kapitole je dobře vidět rozdílné hodnoty, např. ekonomicky vyspělý Izrael, vedle kterého stojí méně dynamické a rozvinuté ekonomiky jako Maroko, Sýrie či Jordánsko. Porovnáme-li však středomořské rozvojové země se zeměmi AKT, vidíme, že se jedná o státy mnohem vyspělejší. Země mají relativně pokročilou výrobní strukturu, kde jsou nejvíce zastoupeny služby. Industriální strukturu s vysokým podílem průmyslu nalezneme díky těžbě u Alžírska.

Země Středomoří obchodují s vyspělými tržními ekonomikami, nejvíce s EU a USA. Uvnitř středomořského regionu je obchod mezi zeměmi nízký. Infrastruktura (doprava, dodávky vody a energie, telekomunikace) ve Středomoří není příliš kvalitní.

²³CIA Factbook. *The World Factbook 2012*. [online]. Cit. 4/3/2013. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>

Údaje v tabulce jsou k roku 2012. Údaj o HDP na obyvatele v Sýrii je z roku 2011, v PAÚ potom z roku 2008. Fakta o exportu a importu v PAÚ datují rok 2010.

Špatná infrastruktura brání v rozvoji zejména zemím jako PAÚ či Libanon. V zemích Maghrebu je zase největším problémem nedostatečný přístup k pitné vodě.²⁴

Středomořský region se rovněž potýká s vysokou nezaměstnaností. Nejvyšší nezaměstnanost vykazuje Libye (30%) či PAÚ (23%). V Tunisku a Sýrii se nezaměstnanost pohybuje kolem 18%. V ostatních státech dosahuje maximálně 12%, zatímco Izrael ji má nejnižší, a to 6,3%.²⁵

Jeden z největších problémů ve Středomoří představují politické systémy, často nepoddajné a zastoupené jednou vládnoucí stranou, která nedá opozici šanci. I již zmiňovaná vysoká nezaměstnanost přispívá k této nestabilitě politických systémů. Sociální problémy se zvyšují, což vede mimo jiné i k rozmachu islámských politických proudů (radikální fundamentalistická hnutí). Takové konflikty, občanské války nebo ozbrojené střety spojené s mezinárodním terorismem brání ekonomickému rozvoji Středomoří. Snahy o ekonomické reformy, které probíhaly od 80. let, jsou nedostatečné. Hlavním cílem reforem bylo snížit zadluženost a deficit státního rozpočtu, bojovat proti korupci a celkově rozvíjet ekonomickou dynamiku. Privatizace je však pomalá, stejně tak jako reforma daní a bankovního sektoru.²⁶

Středomořské státy projevily několikrát snahu o integraci a vzájemnou spolupráci v regionu. Ne vždy se však jednání setkala s úspěchem. Fiaskem skončil např. Stálý Maghribský konzultativní výbor (MPCC – *Maghrib Permanent Consultative Committee*), založený roku 1964 Marokem, Alžírskem, Tuniskem, Libyí a Mauritánií. Plánovaná ekonomická unie nefungovala a integrační seskupení se po pár letech rozpadlo. Ani další pokus z roku 1989 v podobě Unie arabského Maghribu (UMA – *Union du Maghreb Arabe*) nevyšel. Vztahy mezi členskými zeměmi se vyostřily hlavně kvůli politice a po šesti letech integrace vyšuměla.

Většina úsilí o integraci narazila na neúspěch právě kvůli politickým překážkám. Jednotlivé vlády zemí nebyly ochotné udělat kompromis a dohodnout se na společném řešení. Jednou z možností, jak mezi sebou spolupracovat, tak zůstávají kooperační dohody. Některé z integrací se ale přece jen dočkaly úspěchu, a to zejména Rada pro

²⁴CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003.

²⁵CIA Factbook. *The World Factbook 2012*. [online]. Cit. 4/3/2013. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html> (údaje za rok 2012).

²⁶BAAR, V. *Vnější vztahy Evropské unie. 2. díl, Středomořské, arabské a asijské státy*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003.

spolupráci v Zálivu (GCC – *Gulf Cooperation Council*). Tvoří ji šest států Perského zálivu: Saudská Arábie, Spojené arabské emiráty, Kuvajt, Katar, Bahrajn a Omán. Státy GCC jsou pro EU velmi důležitými partnery. Co do vývozu je GCC šestý nejdůležitější partner EU. Do zemí GCC putuje z EU mnoho různých výrobků. Jedná se hlavně o mechanické a elektrické stroje, letadla, generátory a jiná strojní zařízení.²⁷

Další fungující arabskou integraci představuje Velká arabská zóna volného obchodu (GAFTA – *Greater Arab Free Trade Area*), čítající 17 států. Členské země Ligy arabských států se k této smlouvě zavázaly roku 1998 a v roce 2005 bylo fungování volného obchodu plně dosaženo.²⁸

2.2 Počáteční vývoj vztahů EU se středomořskými státy

Vazby mezi členy EU a zeměmi Středomoří sahají až do období kolonizace. Projevem těchto historických vazeb jsou dnes preferenční dohody mezi státy. Úzké vztahy panují mezi Francií a Marokem, Alžírskem, Tuniskem, Sýrií a Libanonem. Maroko je spjato i se Španělskem, Itálie s Libyí, Velká Británie s Egyptem a Jordánskem.²⁹

2.2.1 Začátek spolupráce EHS se středomořskými partnery

Spolupráce se Střezozemím byla zahájena bezprostředně po vzniku Evropského hospodářského společenství (1957). Nejdříve se uzavíraly *bilaterální dohody*. Jednalo se o dohody asociační a kooperační. První asociační dohody proběhly mezi ES a Tureckem, kdy došlo ke vzniku celné unie. V 70. letech byly uzavřeny asociační dohody i s Maltou a Kyprem, které jsou dnes již členy EU. Kooperační dohody ze 70. let měly za cíl zajistit bezcelní vstup průmyslových výrobků středomořských zemí

²⁷BAAR, V. *Vnější vztahy Evropské unie. 2. díl, Středomořské, arabské a asijské státy*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003.

²⁸GAFTA. *Greater Arab Free Trade Area* [online]. Cit. 5/3/2013. Dostupné z: <http://www.mit.gov.jo/Default.aspx?tabid=732>

²⁹BAAR, V. *Vnější vztahy Evropské unie. 2. díl, Středomořské, arabské a asijské státy*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003.

na evropské trhy. Dále byla sjednána také finanční pomoc. Dohody podepsaly země Maghrebu i Mashreku.³⁰

V 90. letech byly prvotní kooperační dohody nahrazeny Euro-středomořskými asociačními dohodami. Nové dohody měly za cíl vytvoření euro-středomořské zóny volného obchodu. Jednalo by se o průmyslové a zemědělské výrobky. Liberalizace obchodu by neměla probíhat jen mezi Středomořím a Evropou, ale také mezi zeměmi Středomoří navzájem. Pro liberalizaci obchodu (odstranění cel) bude třeba provést ekonomické, průmyslové a fiskální reformy. Reformy bude podporovat finanční program MEDA, o kterém jsou konkrétní informace uvedeny v kapitole 2.2.4.³¹

S jižním rozšířením ES se situace ve Středomoří zkomplikovala. Roku 1981 přistoupilo k ES Řecko, o pět let později potom Španělsko s Portugalskem. Maroko žádalo o vstup roku 1987, avšak neúspěšně. Jako neevropský stát bylo odmítnuto. Kvůli jižnímu rozšíření se konkurence na evropském trhu zvýšila a středomořské země se s ní těžko potýkaly. Pomocť jim měly preferenční komoditní dohody a navýšená finanční pomoc. Státy ES se také snažily navrhnout nové formy spolupráce, avšak neúspěšně. Konference pro bezpečnost a spolupráci v Evropě skončila na odmítavém postoji středomořských zemí. Státy neměly potřebu řešit lidská práva a nechtěly si nechat zasahovat do svých vnitřních záležitostí. S podobným návrhem přišla později Francie, ale ani její iniciativa neskončila úspěšně.

V 80. a 90. letech se celkově všechny jižní země EU začaly soustředit na Středomoří, jakožto na jednoho z nejdůležitějších partnerů jejich zahraniční politiky. Zaměření jižních států na tento region vyústilo v roce 1995 v Barcelonskou konferenci. Po uvolnění situace ve střední a východní Evropě v 90. letech nastolila EU Novou středomořskou politiku (New Mediterranean Policy), která znamenala již zmíněné zvýšení finanční pomoci a mnoho dalších programů (např. programy decentralizované spolupráce, které se zaměřily na různé společnosti a akademické instituce v daných středomořských státech). Finanční spolupráce EU a Středomoří se vyvíjela od finančních půjček (na začátku spolupráce) až k jiným formám finanční pomoci. Zpočátku byly finance určeny hlavně do výrobního, technického a vzdělávacího sektoru. Potom se rozvojová pomoc soustředila na zemědělství, aby se země staly méně

³⁰BAAR, V. *Vnější vztahy Evropské unie. 2. díl, Středomořské, arabské a asijské státy*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003.

³¹CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003.

závislé na dovozech potravin. V dalších obdobích pokračovala finanční podpora v již zmíněných oblastech, ke kterým se navíc přidal důraz na životní prostředí a na lidská práva a demokracii. V neposlední řadě vznikla ve Středomoří i kampaň proti chudobě. Obecně řečeno tato nová středomořská politika zdůrazňovala pomoc v technické a obchodní oblasti a nakonec vyústila v Euro-středomořské partnerství.³²

2.2.2 Euro-středomořské partnerství

Dohody, uzavírané mezi EU a Středomořím, vyvrcholily v Euro-středomořské partnerství (*Euro-Mediterranean Partnership*). Evropská rada přijala tuto strategii roku 1994. Euro-středomořské partnerství se tak stalo hlavním nástrojem *multilaterálních* vztahů. První konference nového partnerství se konala v listopadu roku 1995 v Barceloně (**Barcelona I**). Na konferenci se sešli ministři zahraničních věcí patnácti zemí EU a dvanácti zemí Středomoří (Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Kypr, Libanon, Malta, Maroko, PAŮ, Sýrie, Tunisko, Turecko), kteří přijali **Barcelonskou deklaraci**. Uzavření Euro-středomořského partnerství proto bývá označováno jako **Barcelonský proces**.³³

Barcelonská deklarace si za cíl stanovuje posílení bezpečnosti a stability ve Středomoří, respektování lidských práv a demokracie či důraz na prosperitu. Prosperity má být dosaženo prostřednictvím finančních prostředků, které věnuje EU na hospodářské reformy v zemích Středomoří. Deklarace si dále určila za cíl vytvoření zóny volného obchodu v euro-středomořské oblasti. Jednalo se o odstranění celních a netarifních překážek v obchodování s průmyslovými výrobky. Dále by se měl uvolnit obchod se zemědělskými výrobky, a to díky preferenčnímu přístupu na trhy. Pozornost je soustředěna i na sociální a kulturní otázky či na lidské zdroje.

Oblast hospodářské spolupráce se na základě Barcelonské deklarace soustředí na modernizaci průmyslu. Pozornost je věnována malým a středním podnikům. Státy se dále dohodly na vědecké spolupráci a výzkumu. Zdroje, které EU určila na hospodářský a sociální rozvoj Středomoří, byly navýšeny. Zmíněna je spolupráce na poli energetiky a vodních zdrojů, stejně tak jako budování infrastruktury. Vyzdvíženo je i zapojení žen

³²CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003.

³³CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003.

do rozvojového procesu. Celkově se jedná o zvýšení životních podmínek obyvatel zemí Středomoří, snížení nezaměstnanosti, zrychlení tempa rozvoje.

Účastníci barcelonského procesu si v oblasti bezpečnosti vytyčili jako hlavní zájem vnitřní a vnější stabilitu. Barcelonská deklarace vyzdvihuje suverenitu států s tím, že nebude zasahováno do jejich vnitřních záležitostí. Politické dialogy budou probíhat tak, aby nebyly porušovány principy mezinárodního práva. Hlavním úkolem je také mírové řešení sporů, boj s terorismem, organizovaným zločinem a s drogami. Deklarace se staví proti šíření zbraní (jaderných, biologických, chemických) či užívání zbraní hromadného ničení.

Barcelonská deklarace si stanovila cíle i v sociální a kulturní oblasti. Prostřednictvím vzdělávacích a kulturních programů usiluje o prohlubování vztahů mezi různými kulturami. Signatáři deklarace projeví zájem na snižování migračních tlaků a zavázali se přijmout zpět občany, kteří v EU pobývali nelegálně.³⁴

Po roce 1995, kdy se konala první Euro-středomořská konference právě v Barceloně, proběhla další setkání vysokých státních úředníků a ministrů. Obchodní spolupráce se řešila např. v Bruselu (2001) či o rok později v Toledu. Průmyslové spolupráci se věnovalo setkání v Bruselu, Klagenfurtu, Limassolu a Malaze. Energetickou kooperací se zabývala konference v Terstu a opět v Bruselu. V Helsinkách a Aténách se probírala environmentální spolupráce, v Bologni a na Rhodosu potom ta kulturní. V Itálii proběhla konference o spolupráci informační (Řím) a vodohospodářské (Turín). Zdravotnictví byla zasvěcena konference v Montpellier.

Některých ministerských setkáních se zúčastnili i zástupci různých organizací, např. Ligy arabských států (LAS). Postavení Libye vzhledem k Euro-středomořskému partnerství bylo specifické, protože Libye působila od roku 1999 jako jeho pozorovatel.³⁵

³⁴JELÍNEK, P. a kol. *Rozvojová politika Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2003.

³⁵BAAR, V. *Vnější vztahy Evropské unie. 2. díl, Středomořské, arabské a asijské státy*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003.

2.2.3 Další důležité konference na počátku spolupráce

Barcelona II

Druhé setkání ministrů zahraničních věcí proběhlo roku 1997 ve Vallettě, hlavním městě Malty. Účastníci konference projevili vůli pokračovat dál v Barcelonském procesu a zhodnotili pokrok, kterého od Barcelony I dosáhli. V oblasti bezpečnosti a politiky se konference dále věnovala zejména přípravě Charty míru a stability. V ekonomické oblasti byl potvrzen záměr na vytvoření zóny volného obchodu, která měla fungovat od roku 2010.

Barcelona III

Místem konání třetí euro-středomořské konference byl na jaře roku 1999 Stuttgart. Byla zde přijata Směrnice pro vypracování Euro-středomořské charty míru a stability. Pokračovaly také snahy o postup k vytvoření volného obchodu: uzavírání asociačních dohod mezi EU a jejími partnery by mělo být dovršeno, středomořské země by mezi sebou měly volně obchodovat, tedy zajistit volný pohyb zboží, zvyšovat celní spolupráci apod. Mezi klíčové oblasti spolupráce se zařadilo životní prostředí, energetika, informační společnost, vodohospodářství, průmysl a doprava.

Barcelona IV

Počtvrté se ministři zahraničních věcí sešli na konferenci v Marseille, která proběhla v listopadu roku 2000. Po pěti letech od uzavření Euro-středomořského partnerství zhodnotila konference dosavadní spolupráci a také zde byla navržena další opatření, na která je třeba se zaměřit. Účastníci konference projednali situaci na Středním východě (zejména Sýrie, Libanon), kdy EU vyjádřila ochotu přispět k docílení mírových dohod. EU se dále vyslovila kladně ke zřízení demokratického suverénního Palestinského státu. Přijetí Charty pro mír a stabilitu se kvůli politickým komplikacím odložilo. Nadále se bude rozvíjet snaha o modernizaci středomořských ekonomik. Konference upozornila na problémy, které se vyskytly v oblasti poskytování finanční pomoci. EU přispívala Středomoří z programu MEDA a prostřednictvím půjček od EIB. Platby však byly poskytovány se zpožděním, a to díky zdlouhavým finančním procedurám, které vázly jak na straně EU, tak na straně států Středomoří.

Barcelona V

Pátá konference se uskutečnila v dubnu roku 2002 ve Valencii, což bylo v době, kdy Španělsko předsedalo v Radě EU. Kromě 25 členů Barcelonského procesu (vyjma Libanonu a Sýrie) se konference účastnily i jiné země či mezinárodní organizace. Libye zde byla již zmiňovaným pozorovatelem. Zvláštními hosty se potom stala Mauritánie nebo Liga arabských států. Na této Euro-středomořské konferenci byl přijat Akční plán (Valencia Action Plan), který měl posílit mj. politickou spolupráci či lidská práva. Kvůli neustálým konfliktům mezi Palestinou a Izraelem doporučila konference zvýšenou spolupráci v boji proti terorismu či na poli vnitra a justice. Evropský parlament navrhl vznik Euro-středomořského parlamentního shromáždění. V oblasti finančního partnerství byl kladen důraz zejména na investice a zaměstnanost.³⁶

2.2.4 Finanční nástroj MEDA

Program MEDA byl hlavním finančním nástrojem v počátcích Euro-středomořského partnerství. Jednalo se o technickou a finanční pomoc zemím Středomoří, s důrazem na podporu hospodářských reforem a posílení sociálních struktur. Středomořské státy měly za daných podmínek možnost získat finanční prostředky z programu MEDA. Podmínkou bylo, že budou v zemi zachována lidská práva, demokratizace, ekonomická liberalizace. Spolupráce probíhala formou projektů (regionálních, specifických) či různých kooperačních programů. Regionální pomoc poskytovala i Evropská investiční banka.

Směrnice Rady EU z roku 1996, podle které MEDA (MEDA I) fungovala, byla doplněna roku 2000. Tomuto opatření se říká MEDA II. Nástroj MEDA sahal až za rámec tradiční rozvojové pomoci. Je tedy možné ho připodobnit k podobným programům, které probíhaly, jako např. PHARE (program pro postkomunistické státy) či TACIS (program pro bývalé sovětské státy).³⁷

Roku 2006 vydal Evropský parlament společně s Radou nařízení, které zrušilo program MEDA a nahradilo ho jiným nástrojem. Jde o **Evropský nástroj sousedství**

³⁶CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003.

³⁷BAAR, V. *Vnější vztahy Evropské unie. 2. díl, Středomořské, arabské a asijské státy*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003.

a partnerství (ENPI). ENPI představuje finanční nástroj **evropské politiky sousedství (EPS).** Stejně tak jako MEDA dnes ENPI podporuje politické, hospodářské a sociální reformy či regionální rozvoj v partnerských zemích.³⁸ Cílem ENPI je vytvořit oblast prosperity a dobré sousedské vztahy mezi EU a jejími partnerskými zeměmi. Článek 1 nařízení zakládajícího tento nástroj sousedství a partnerství definuje následující partnerské země: **Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libye, Libanon, Maroko, PAŮ, Sýrie, Tunisko.** Mezi partnerské země dále patří Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldavsko a Ukrajina. Všechny tyto jmenované státy jsou partnerské země evropské politiky sousedství (EPS). Finanční nástroj ENPI je však určen i Rusku, jakožto partnerské zemi EU.³⁹

2.3 Vývoj vztahů EU se středomořskými státy v posledních letech

2.3.1 Unie pro Středomoří (UPM)

UPM (Union pour la Méditerranée) vznikla roku 2008 v Paříži a představuje pokračování barcelonského procesu euro-středomořského partnerství. Cílem tohoto multilaterálního partnerství je zajistit regionální integraci a soudržnost euro-středomořské spolupráce. V rámci Evropské politiky sousedství se UPM snaží o udržení dobrých sousedských vztahů EU se Středomořím. Mezi hlavní oblasti, na které se Unie pro Středomoří zaměřuje, patří: snížení míry znečištění ve Středomoří; rozvoj mořských dálnic (pro snazší obchodování); ochrana civilního obyvatelstva; využívání alternativních energií - sluneční energie; vyšší vzdělání společně s plánem na vznik euro-středomořské univerzity; středomořská podnikatelská iniciativa na rozvoj podniků.

Předsednictví v UPM má specifickou podobu (*co-presidency*). UPM totiž předsedá jeden reprezentant EU, a zároveň jeden zástupce středomořské země.

³⁸Europa.eu. *Evropský nástroj sousedství a partnerství* [online]. Cit. 08/10/2007. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/eastern_europe_and_central_asia/r17101_cs.htm

³⁹Narřízení EP a Rady o zřízení evropského nástroje sousedství a partnerství [online]. Cit. 9/11/2006. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006R1638:CS:NOT>

Představitelé UPM se pravidelně setkávají společně s EU a Ligou Arabských států, kdy řeší zásadní otázky dalšího vývoje UPM, rozpočet, nové plány apod.⁴⁰

Unie pro Středomoří je financována z již výše zmiňovaného Evropského nástroje sousedství a partnerství (ENPI). ENPI financuje v rámci přeshraniční spolupráce vzájemné programy mezi regiony EU a regiony partnerských středomořských zemí, které sdílí společnou hranici. ENPI poskytuje finanční pomoc v podobě konkrétních programů (přeshraniční a regionální spolupráce, bilaterální programy), či v rámci investičního fondu. Daná středomořská země obdrží finance od ENPI na základě svých potřeb, své absorpční kapacity, ale také v závislosti na naplňování dohodnutých reforem. Na období od roku 2007 do roku 2013 vyčlenila ENPI zhruba 12 miliard EUR. Z toho je největší díl poskytován na bilaterální akce států, tedy na iniciativy jednotlivých zemí.⁴¹

2.3.2 Partnerství pro demokracii a sdílenou prosperitu s jižním Středomořím

Nové partnerství mezi EU a zeměmi jižního Středomoří má pomoci středomořským státům, které se pokouší o hospodářské a politické reformy. Tato nová strategie spolupráce z roku 2011 podporuje reformy, které povedou k posílení dodržování lidských práv a svobod.

Partnerství se zaměřuje na posílení demokracie. Tedy na ústavní reformy, reformy v soudnictví, na boj proti korupci a proti nezákonným finančním tokům. Cílem partnerství je celkově posílit podporu občanské společnosti. Další oblastí spolupráce je mobilita osob. Jedná se o rozvoj programů pro opětovné začlenění emigrantů, o zlepšení vízové politiky či legálního přistěhovalectví. Zároveň se UE zavazuje k posílení bezpečnosti na hranicích (boj proti obchodování s lidmi, proti přeshraniční kriminalitě apod.).

⁴⁰UPM. *Oficiální stránky Unie pro Středomoří* [online]. Cit. 25/3/2013. Dostupné z: <http://www.ufmsecretariat.org/en/who-we-are/>

⁴¹MZV ČR. *Unie pro Středomoří* [online]. Cit. 08/01/2011. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/vnejsi_vztahy_eu/vychodni_partnerstvi/unie_pro_stredomori.html

Hlavním cílem hospodářských reforem je tvorba pracovních míst ve Středomoří. Partnerství podporuje malé a střední podniky, integraci obchodu na regionální úrovni a celkovou spolupráci v oblasti průmyslu. Rozvoj obchodního prostředí v partnerských středomořských zemích je nezbytný pro příliv nových zahraničních investic. EU proto uzavřela se všemi středomořskými partnery (kromě Sýrie) obchodní dohody, které se týkají zemědělských produktů, rybolovu, průmyslových výrobků či liberalizace obchodu službami. Původ zboží je upraven díky celoevropsko-středomořským pravidlům původu. Jedná se o určování původu zboží, aby mohlo být využito tarifních výhod. Obchodní dohody uzavřené v rámci tohoto obnoveného Partnerství by měly vést k vytvoření zóny volného obchodu.⁴²

V reakci na politickou situaci v jižním Středomoří, která se v posledních letech radikálně změnila, poskytla Evropská komise v roce 2011 30 milionů EUR na humanitární pomoc. Částka byla určena na naléhavé humanitární potřeby v Libyi (lékařská pomoc, přístřeší, potraviny a další prostředky) a na pomoc vysídleným osobám na tuniské a egyptské hranici. EU v té době zároveň pozastavila jednání o dohodách s Libyí a veškerou technickou spolupráci. Komise dále uvolnila finanční obnos pro Tunisko, a to konkrétně 17 milionů EUR. Částka posloužila jako okamžitá a krátkodobá podpora. Měla přispět k přechodu k demokracii, a zároveň pomoci chudým vnitrozemským oblastem. Prioritou bylo uspořádání tuniských voleb.

Sdělení o Partnerství pro demokracii a sdílenou prosperitu s jižním Středomořím (Sdělení Vysoké představitelky SZBP) z roku 2011 zmiňuje také obchodní a investiční vztahy EU s jižním Středomořím. Vztahy EU s Jordánskem, Tuniskem, Marokem či Egyptem poměrně pokročily. Mnohem menší pokrok je naopak vidět ve vztazích EU k Sýrii, Libyi, Alžírsku. S celým jiho-středomořským regionem (kromě Sýrie a Libye) uzavřela EU dohody o volném obchodu, které znamenají volný vstup průmyslových produktů na trh. S Marokem se projednávala i otázka o liberalizaci služeb. Dlouhodobým cílem EU je vytvořit rozšířené a komplexnější zóny volného obchodu v dané oblasti. Tento cíl byl sjednán v rámci regionálních či dvoustranných diskuzí s jižními středomořskými partnery. Sdělení z roku 2011 uvádí, že by dané dohody měly

⁴²Europa.eu *Partnerství pro demokracii a sdílenou prosperitu s jižním Středomořím* [online]. Cit. 27/06/2011. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/rx0024_cs.htm

kromě odstranění dovozních cel znamenat i posílení hospodářské integrace mezi evropským trhem a zeměmi jižního Středomoří.⁴³

2.3.3 Evropská politika sousedství (EPS) – nový přístup

Vztahy EU s východními a jižními sousedy byly upraveny v roce 2004 v důsledku jejího rozšíření. V tomto roce přijala Evropská komise strategický dokument zakládající evropskou politiku sousedství. EPS se vztahuje na šest východních partnerů (Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldavsko, Ukrajina) a na deset jižních zemí (Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libye, Maroko, PAÚ, Sýrie, Tunisko). Finančním nástrojem EPS je Evropský nástroj sousedství a partnerství, který nahradil programy MEDA a TACIS, jak již bylo uvedeno v kapitole 2.2.4. EPS prováděná v Bělorusku a Libyi se liší od ostatních členských zemí. Bělorusko s Libyí totiž nemají s EU formální styky a EPS je tak možné praktikovat jen velmi omezeným způsobem.⁴⁴

Ambiciózní nový přístup k politice sousedství přihlíží k pokroku, kterého dané země dosáhly, a zároveň sleduje výzvy, kterým tyto země musí čelit. Cíl Evropské politiky sousedství (EPS) je i nadále jasně definován: zajistit stabilitu, prosperitu a udržitelný rozvoj v zemích sousedících s EU.

Aby mohla EPS poskytnout zemím dostatečnou finanční a hospodářskou pomoc, vyžaduje od nich více specifické akční plány s jasně stanovenými cíly. Pro ochranu lidských práv a demokracie jsou vytvořeny nové nástroje. Jedná se o nástroj na podporu občanské společnosti a o evropskou nadaci pro demokracii. EPS posiluje svou spolupráci se Středomořím také v oblasti politiky a bezpečnosti, udržitelného rozvoje a v mnoha dalších sférách.⁴⁵

⁴³Europa.eu *Sdělení Vysoké představitelky pro SZBP o Partnerství pro demokracii a sdílenou prosperitu s jižním Středomořím* [online]. Cit. 08/03/2011. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0200:FIN:cs:PDF>

⁴⁴Europa.eu *Evropská politika sousedství* [online]. Cit. 07/2008. Dostupné z: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/framework/article_7239_cs.htm

⁴⁵Europa.eu *Nový přístup k politice sousedství* [online]. Cit. 16/09/2011. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/rx0033_cs.htm

2.3.4 Evropsko-středomořská strategie

Strategií EU ve Středomoří je posílit proces reform. Pomocí intenzivního dialogu a podpory politických institucí má být dále prohlubována spolupráce mezi EU a Středomořím. Strategický dokument (regionální orientační program 2007 - 2013) uvádí orientační rozpočet na období od roku 2007 do roku 2013: 343,3 milionů EUR. Regionální orientační program se skládá z jednotlivých programů, které se soustředí na určité priority.⁴⁶

Ve strategickém dokumentu jsou definovány i oblasti meziregionálního programu. Následujících 5 cílů představuje priority ve spolupráci EU – Středomoří: prosazení reform ve Středomoří, předání rad a zkušeností EU; vysokoškolské vzdělávání; rozvoj spolupráce mezi aktéry v EU a v partnerských zemích; prosazování Evropské politiky sousedství (plus strategické partnerství s Ruskem); podpora investic v partnerských zemích EPS.⁴⁷

2.3.5 Odvětvová spolupráce

Kromě různých politik, programů a nástrojů spolupracuje EU se Středomořím v mnoha dalších odvětvích. Jedním z nejhlavnějších jsou lidská práva. Další oblastí, které se odvětvová spolupráce věnuje, je životní prostředí. Hlavní prioritou EU je snížit míru znečištění. I přes snahy EU není strategie pro ochranu životního prostředí ve Středomoří v daných zemích aplikována v takové míře, v jaké by to bylo potřeba. Důvodem je nedostatek finančních zdrojů, neochota tamních politiků se životnímu prostředí věnovat a také celkový nezájem veřejnosti.

S třetími zeměmi spolupracuje EU i v oboru jaderné bezpečnosti. Nařízení Rady, které vstoupilo v platnost roku 2007, založilo nástroj pro spolupráci v oblasti jaderné bezpečnosti. Finanční pomoc je rozdělena na dozor nad jadernými materiály,

⁴⁶Europa.eu *Evropsko-středomořská regionální strategie a orientační program 2007-2013* [online]. Cit. 20/5/2008. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/r15011_cs.htm

⁴⁷Europa.eu *Meziregionální program: Strategický dokument 2007–2013 a orientační program 2007–2010* [online]. Cit. 13/3/2008. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/r17105_cs.htm

na radiační ochranu a bezpečnost. Na období 2007-2013 byla uvolněna částka 524 milionů EUR.

Dále působí ve Středomoří Evropská nadace odborného vzdělávání, která si za cíl klade rozvoj lidského kapitálu. Tato nadace se soustřeďuje na zlepšování vzdělávání či vzdělávacích institucí. V neposlední řadě patří do odvětvové spolupráce také boj proti HIV/AIDS v sousedních zemích.⁴⁸

⁴⁸Europa.eu *Odvětvová spolupráce* [online]. Cit. 26/03/2013. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/index_cs.htm

3. Konkrétní projevy rozvojové pomoci ve Středomoří

Třetí kapitola práce se zabývá vybranými příklady rozvojové spolupráce ve středomořských zemích. Přestože evropské státy podporují rozvojové země Středomoří mnoha prostředky, vybrala jsem pouze několik důležitých forem rozvojové spolupráce a zahraniční pomoci.

3.1 Statistiky OECD o rozvojové spolupráci

Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) je významným představitelem rozvojové spolupráce a jejím členem je více než polovina států EU (Rakousko, Belgie, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Německo, Řecko, Maďarsko, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Velká Británie). OECD dnes čítá celkem 34 států. Kromě již jmenovaných států EU jsou jejími členy i Austrálie, Kanada, Chile, Island, Izrael, Japonsko, Korea, Mexiko, Norsko, Nový Zéland, Švýcarsko, Turecko a USA. EU se (v zastoupení Evropské komise) účastní všech zasedání OECD.

Organizace vznikla 30. září 1961 (byla nástupcem OEEC – Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci). OECD sídlí v Paříži a v jejím čele stojí generální tajemník. Cílem OECD je přispívat k rozvoji světového hospodářství a světového obchodu. OECD se zabývá v podstatě všemi oblastmi hospodářské politiky, mezi které patří právě i rozvojová spolupráce.⁴⁹

OECD se věnuje rozvojové spolupráci prostřednictvím Výboru pro rozvojovou pomoc (Development Assistance Committee – DAC). DAC se zabývá rozvojovou politikou, hodnotí efektivitu rozvojové spolupráce, rozvojové programy apod. DAC monitoruje a následně zveřejňuje statistiky o velikosti a struktuře pomoci v rozvojových

⁴⁹OECD. *Current membership* [online]. Cit. 06/04/2013. Dostupné z: <http://www.oecd.org/about/membersandpartners/>

zemích. Tato pomoc se nazývá **Oficiální rozvojová pomoc** (Official Development Assistance – ODA).⁵⁰

V současnosti dostává Oficiální rozvojovou pomoc (ODA) 146 států světa. Ze zemí Středomoří jsou to potom všechny státy kromě Izraele (tedy Maroko, Alžírsko, Tunisko, Libye, Egypt, PAÚ, Jordánsko, Libanon, Sýrie, Turecko). Podle seznamu ODA nepatří ani jedna ze středomořských zemí mezi nejméně rozvinuté země nebo země s nízkým příjmem. PAÚ, Sýrie, Maroko a Egypt jsou zařazeny do zemí s nízkým středním příjmem. Vyšší střední příjem má potom Alžírsko, Jordánsko, Libye, Libanon, Tunisko a Turecko.⁵¹

Následující tabulky zobrazují přehled údajů o Oficiální rozvojové pomoci ve Středomoří. Tabulky jsem převzala ze statistik na stránkách OECD, publikovaných v únoru roku 2013. Protože jsou tabulky v angličtině, přikládám legendu přeloženou do češtiny:

| Příjmy | 2009 | 2010 | 2011 | 10 největších dárců hrubé Oficiální rozvojové pomoci (průměr za období 2010-11, v milionech USD) |
|---------------------------------------|------|------|------|---|
| Čistá ODA (v milionech USD) | | | | |
| Bilaterální podíl (hrubá ODA) | | | | |
| Čistá ODA / HNP | | | | |
| Čisté soukromé toky (v milionech USD) | | | | |
| Poznámka | | | | |
| Populace (v milionech obyvatel) | | | | |
| HNP na obyvatele (USD) | | | | |

| Bilaterální Oficiální rozvojová pomoc podle odvětví | | |
|--|--------------------------------|--------------------------|
| Vzdělávání | Zdraví a populace | Ostatní sociální odvětví |
| Ekonomická infrastruktura a služby | Výroba | Ostatní odvětví |
| Pomoc, podpora | Akce vztahující se k zadlužení | Rozvojová pomoc |

⁵⁰OECD. *Development Co-operation Directorate DCD-DAC* [online]. Cit. 06/04/2013. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dac/>

⁵¹OECD. *The DAC List of ODA Recipients* [online]. Cit. 01/01/2013. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dac/stats/daclistofodarecipients.htm>

Tabulka 2: Alžírsko⁵²

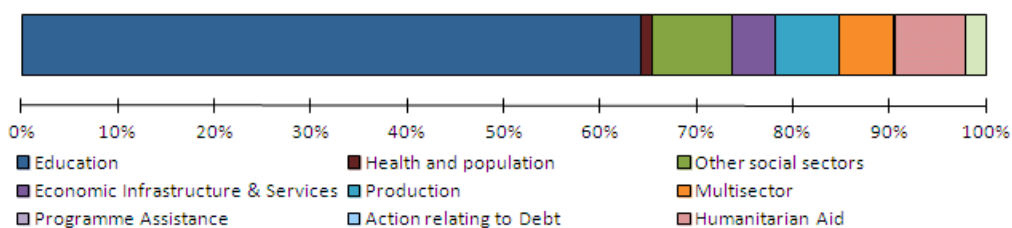
Algeria

| Receipts | 2009 | 2010 | 2011 |
|---------------------------------|-------|------|-------|
| Net ODA (USD million) | 319 | 198 | 208 |
| Bilateral share (gross ODA) | 73% | 80% | 71% |
| Net ODA / GNI | 0.2% | 0.1% | 0.1% |
| Net Private flows (USD million) | 2 917 | 533 | 1 560 |

| For reference | 2009 | 2010 | 2011 |
|----------------------------|-------|-------|-------|
| Population (million) | 35.0 | 35.5 | 36.0 |
| GNI per capita (Atlas USD) | 4 470 | 4 390 | 4 470 |

| Top Ten Donors of gross ODA (2010-11 average) (USD m) | | |
|--|----------------------|-----|
| 1 | France | 142 |
| 2 | EU Institutions | 66 |
| 3 | Spain | 16 |
| 4 | Germany | 12 |
| 5 | Belgium | 11 |
| 6 | United States | 9 |
| 7 | Japan | 8 |
| 8 | United Arab Emirates | 6 |
| 9 | Italy | 6 |
| 10 | Korea | 3 |

Bilateral ODA by Sector (2010-11)



Sources: OECD - DAC, World Bank; www.oecd.org/dac/stats

Tabulka 3: Egypt⁵³

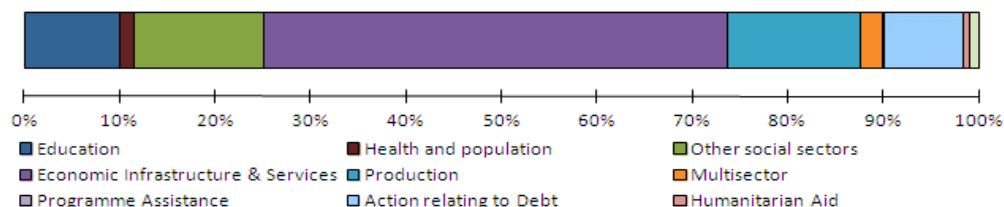
Egypt

| Receipts | 2009 | 2010 | 2011 |
|---------------------------------|-------|-------|-------|
| Net ODA (USD million) | 999 | 592 | 410 |
| Bilateral share (gross ODA) | 73% | 77% | 79% |
| Net ODA / GNI | 0.5% | 0.3% | 0.2% |
| Net Private flows (USD million) | 5 601 | 4 940 | 3 221 |

| For reference | 2009 | 2010 | 2011 |
|----------------------------|-------|-------|-------|
| Population (million) | 79.7 | 81.1 | 82.5 |
| GNI per capita (Atlas USD) | 2 160 | 2 420 | 2 600 |

| Top Ten Donors of gross ODA (2010-11 average) (USD m) | | |
|--|----------------------|-----|
| 1 | United States | 212 |
| 2 | France | 196 |
| 3 | Germany | 183 |
| 4 | Kuwait (KFAED) | 147 |
| 5 | Japan | 141 |
| 6 | Arab Fund (AFESD) | 140 |
| 7 | EU Institutions | 102 |
| 8 | United Arab Emirates | 21 |
| 9 | United Kingdom | 17 |
| 10 | Italy | 16 |

Bilateral ODA by Sector (2010-11)



Sources: OECD - DAC, World Bank; www.oecd.org/dac/stats

⁵²OECD. *Aid Statistics* [online]. Cit. 19/02/2013. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dac/stats/recipientcharts.htm#I>

⁵³tamtéž

Tabulka 4: Jordánsko⁵⁴

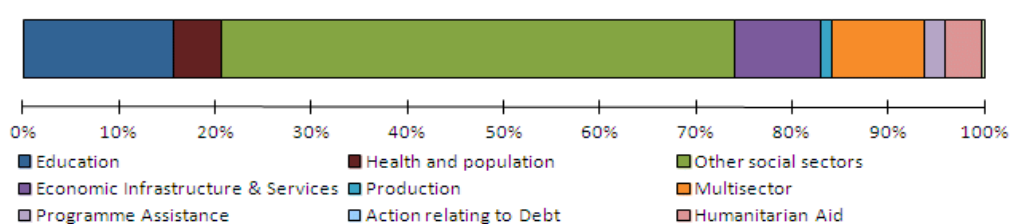
Jordan

| Receipts | 2009 | 2010 | 2011 |
|---------------------------------|------|------|------|
| Net ODA (USD million) | 740 | 954 | 959 |
| Bilateral share (gross ODA) | 72% | 58% | 75% |
| Net ODA / GNI | 3.0% | 3.6% | 3.3% |
| Net Private flows (USD million) | 192 | 444 | 204 |

| For reference | 2009 | 2010 | 2011 |
|----------------------------|-------|-------|-------|
| Population (million) | 5.9 | 6.0 | 6.2 |
| GNI per capita (Atlas USD) | 3 900 | 4 140 | 4 380 |

| Top Ten Donors of gross ODA (2010-11 average) | | (USD m) |
|--|----------------------|---------|
| 1 | United States | 417 |
| 2 | UNRWA | 134 |
| 3 | EU Institutions | 121 |
| 4 | Arab Fund (AFESD) | 117 |
| 5 | United Arab Emirates | 102 |
| 6 | Germany | 63 |
| 7 | Kuwait (KFAED) | 55 |
| 8 | Japan | 43 |
| 9 | Israel | 34 |
| 10 | Korea | 21 |

Bilateral ODA by Sector (2010-11)



Sources: OECD - DAC, World Bank; www.oecd.org/dac/stats

Tabulka 5: Libanon⁵⁵

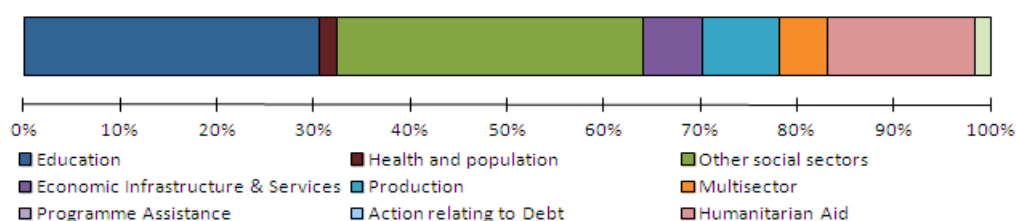
Lebanon

| Receipts | 2009 | 2010 | 2011 |
|---------------------------------|------|------|-------|
| Net ODA (USD million) | 580 | 448 | 432 |
| Bilateral share (gross ODA) | 72% | 67% | 65% |
| Net ODA / GNI | 1.7% | 1.2% | 1.1% |
| Net Private flows (USD million) | 115 | 449 | - 171 |

| For reference | 2009 | 2010 | 2011 |
|----------------------------|-------|-------|-------|
| Population (million) | 4.2 | 4.2 | 4.3 |
| GNI per capita (Atlas USD) | 7 870 | 8 750 | 9 110 |

| Top Ten Donors of gross ODA (2010-11 average) | | (USD m) |
|--|-------------------|---------|
| 1 | United States | 85 |
| 2 | UNRWA | 74 |
| 3 | France | 69 |
| 4 | EU Institutions | 54 |
| 5 | Kuwait (KFAED) | 37 |
| 6 | Arab Fund (AFESD) | 37 |
| 7 | Germany | 29 |
| 8 | Spain | 24 |
| 9 | Italy | 23 |
| 10 | Turkey | 17 |

Bilateral ODA by Sector (2010-11)



Sources: OECD - DAC, World Bank; www.oecd.org/dac/stats

⁵⁴ tamtéž

⁵⁵ tamtéž

Tabulka 6: Libye⁵⁶

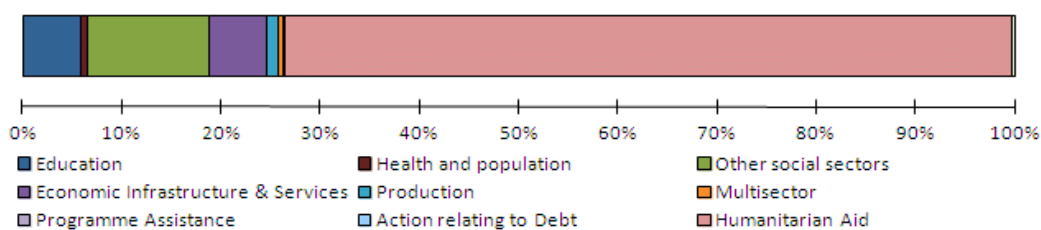
Libya

| Receipts | 2009 | 2010 | 2011 |
|---------------------------------|-------|---------|---------|
| Net ODA (USD million) | 41 | 9 | 642 |
| Bilateral share (gross ODA) | 67% | 42% | 91% |
| Net ODA / GNI | 0.1% | #DIV/0! | #DIV/0! |
| Net Private flows (USD million) | 1 157 | - 299 | 276 |

| For reference | 2009 | 2010 | 2011 |
|----------------------------|--------|------|------|
| Population (million) | 6.3 | 6.4 | 6.4 |
| GNI per capita (Atlas USD) | 12 320 | .. | .. |

| Top Ten Donors of gross ODA (2010-11 average) | | (USD m) |
|--|----------------------|---------|
| 1 | United States | 148 |
| 2 | United Arab Emirates | 29 |
| 3 | Turkey | 27 |
| 4 | EU Institutions | 25 |
| 5 | Australia | 20 |
| 6 | Arab Fund (AFESD) | 11 |
| 7 | Germany | 9 |
| 8 | United Kingdom | 9 |
| 9 | France | 9 |
| 10 | Sweden | 7 |

Bilateral ODA by Sector (2010-11)



Sources: OECD - DAC, World Bank; www.oecd.org/dac/stats

Tabulka 7: Maroko⁵⁷

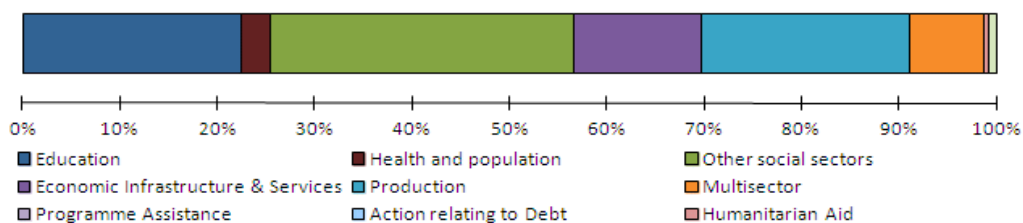
Morocco

| Receipts | 2009 | 2010 | 2011 |
|---------------------------------|------|-------|-------|
| Net ODA (USD million) | 930 | 993 | 1 237 |
| Bilateral share (gross ODA) | 73% | 67% | 72% |
| Net ODA / GNI | 1.1% | 1.1% | 1.3% |
| Net Private flows (USD million) | 792 | 2 144 | 2 812 |

| For reference | 2009 | 2010 | 2011 |
|----------------------------|-------|-------|-------|
| Population (million) | 31.6 | 32.0 | 32.3 |
| GNI per capita (Atlas USD) | 2 770 | 2 850 | 2 970 |

| Top Ten Donors of gross ODA (2010-11 average) | | (USD m) |
|--|----------------------|---------|
| 1 | France | 510 |
| 2 | EU Institutions | 218 |
| 3 | Arab Fund (AFESD) | 214 |
| 4 | Japan | 137 |
| 5 | Germany | 112 |
| 6 | United States | 109 |
| 7 | Spain | 91 |
| 8 | Kuwait (KFAED) | 53 |
| 9 | Belgium | 25 |
| 10 | United Arab Emirates | 24 |

Bilateral ODA by Sector (2010-11)



Sources: OECD - DAC, World Bank; www.oecd.org/dac/stats

⁵⁶ tamtéž

⁵⁷ tamtéž

Tabulka 8: PAÚ⁵⁸

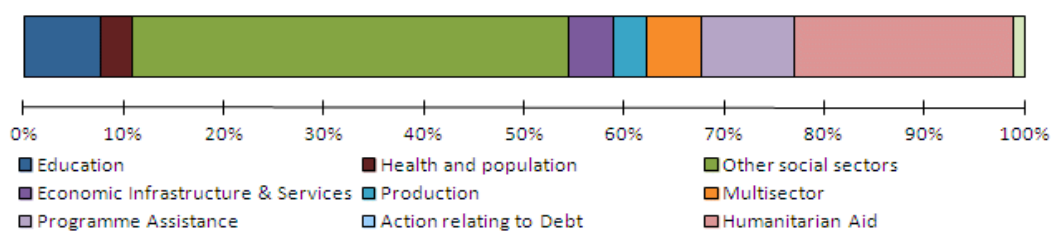
West Bank & Gaza Strip

| Receipts | 2009 | 2010 | 2011 |
|---------------------------------|-------|-------|-------|
| Net ODA (USD million) | 2 817 | 2 519 | 2 444 |
| Bilateral share (gross ODA) | 71% | 70% | 67% |
| Net ODA / GNI | .. | .. | .. |
| Net Private flows (USD million) | 17 | 14 | - 5 |

| For reference | 2009 | 2010 | 2011 |
|----------------------------|------|------|------|
| Population (million) | 3.9 | 3.9 | 4.0 |
| GNI per capita (Atlas USD) | .. | .. | .. |

| Top Ten Donors of gross ODA (2010-11 average) | | (USD m) |
|--|-----------------|---------|
| 1 | United States | 673 |
| 2 | EU Institutions | 420 |
| 3 | UNRWA | 321 |
| 4 | Germany | 115 |
| 5 | Norway | 111 |
| 6 | United Kingdom | 110 |
| 7 | Spain | 80 |
| 8 | Japan | 77 |
| 9 | Canada | 71 |
| 10 | France | 66 |

Bilateral ODA by Sector (2010-11)



Sources: OECD - DAC, World Bank; www.oecd.org/dac/stats

Tabulka 9: Sýrie⁵⁹

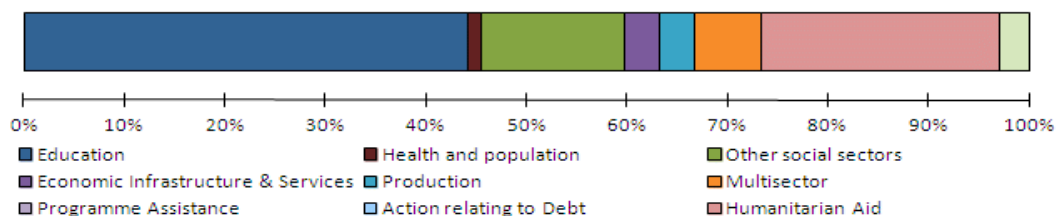
Syria

| Receipts | 2009 | 2010 | 2011 |
|---------------------------------|------|------|------|
| Net ODA (USD million) | 208 | 135 | 340 |
| Bilateral share (gross ODA) | 61% | 47% | 63% |
| Net ODA / GNI | 0.4% | 0.2% | .. |
| Net Private flows (USD million) | 113 | 165 | 251 |

| For reference | 2009 | 2010 | 2011 |
|----------------------------|-------|-------|------|
| Population (million) | 20.0 | 20.4 | 20.8 |
| GNI per capita (Atlas USD) | 2 570 | 2 750 | .. |

| Top Ten Donors of gross ODA (2010-11 average) | | (USD m) |
|--|----------------------|---------|
| 1 | Turkey | 86 |
| 2 | Germany | 62 |
| 3 | Arab Fund (AFESD) | 56 |
| 4 | UNRWA | 48 |
| 5 | EU Institutions | 44 |
| 6 | France | 25 |
| 7 | Japan | 24 |
| 8 | UNHCR | 24 |
| 9 | United Arab Emirates | 22 |
| 10 | United States | 11 |

Bilateral ODA by Sector (2010-11)



Sources: OECD - DAC, World Bank; www.oecd.org/dac/stats

⁵⁸ tamtéž
⁵⁹ tamtéž

Tabulka 10: Tunisko⁶⁰

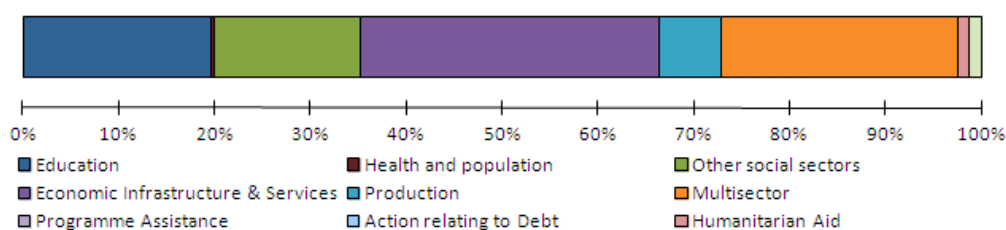
Tunisia

| Receipts | 2009 | 2010 | 2011 |
|---------------------------------|------|-------|-------|
| Net ODA (USD million) | 503 | 550 | 657 |
| Bilateral share (gross ODA) | 72% | 70% | 76% |
| Net ODA / GNI | 1.2% | 1.3% | 1.5% |
| Net Private flows (USD million) | 54 | - 548 | - 805 |

| For reference | 2009 | 2010 | 2011 |
|----------------------------|-------|-------|-------|
| Population (million) | 10.4 | 10.5 | 10.7 |
| GNI per capita (Atlas USD) | 4 100 | 4 140 | 4 070 |

| Top Ten Donors of gross ODA (2010-11 average) | | (USD m) |
|--|----------------------|---------|
| 1 | France | 299 |
| 2 | EU Institutions | 137 |
| 3 | Spain | 126 |
| 4 | Japan | 114 |
| 5 | Arab Fund (AFESD) | 95 |
| 6 | Germany | 62 |
| 7 | Italy | 22 |
| 8 | Kuwait (KFAED) | 8 |
| 9 | Switzerland | 6 |
| 10 | United Arab Emirates | 6 |

Bilateral ODA by Sector (2010-11)



Sources: OECD - DAC, World Bank; www.oecd.org/dac/stats

Tabulka 11: Turecko⁶¹

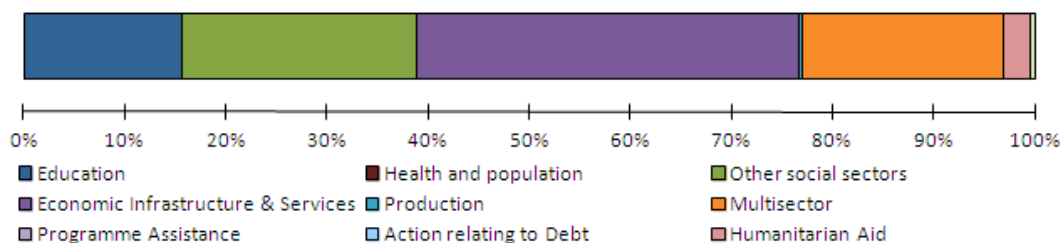
Turkey

| Receipts | 2009 | 2010 | 2011 |
|---------------------------------|-------|-------|--------|
| Net ODA (USD million) | 1 362 | 1 047 | 839 |
| Bilateral share (gross ODA) | 55% | 79% | 64% |
| Net ODA / GNI | 0.2% | 0.1% | 0.1% |
| Net Private flows (USD million) | 1 281 | 6 777 | 22 779 |

| For reference | 2009 | 2010 | 2011 |
|----------------------------|-------|-------|--------|
| Population (million) | 71.8 | 72.8 | 73.6 |
| GNI per capita (Atlas USD) | 9 060 | 9 890 | 10 410 |

| Top Ten Donors of gross ODA (2010-11 average) | | (USD m) |
|--|----------------------|---------|
| 1 | Japan | 483 |
| 2 | EU Institutions | 365 |
| 3 | France | 212 |
| 4 | Germany | 145 |
| 5 | Spain | 32 |
| 6 | Austria | 30 |
| 7 | United States | 15 |
| 8 | United Arab Emirates | 14 |
| 9 | Sweden | 14 |
| 10 | Korea | 6 |

Bilateral ODA by Sector (2010-11)



Sources: OECD - DAC, World Bank; www.oecd.org/dac/stats

⁶⁰tamtéž

⁶¹tamtéž

Z tabulek číslo 2 – 11 můžeme zhodnotit, že se EU významně podílí na Oficiální rozvojové pomoci zemím Středomoří. Ve sledovaném období let 2010 – 2011 se mezi deseti největšími poskytovateli pomoci umístila EU vždy na prvních pěti místech. Jedinou výjimku tvoří Egypt, kde EU obsadila sedmé místo. V Egyptě byly totiž největším dárce Spojené státy americké, stejně tak jako v Jordánsku a PAÚ. Francie poskytuje nejvíce ODA svým bývalým koloniím, tedy Alžírsku, Maroku a Tunisku.

V tabulkách o Jordánsku, PAÚ a Sýrii figuruje mezi dárce Oficiální rozvojové pomoci UNRWA. Jedná se o *Organizaci OSN pro pomoc palestinským uprchlíkům na Blízkém východě*. UNRWA působí od roku 1948, kdy kvůli arabsko – izraelskému konfliktu přišlo o domov více než 750 000 Palestinců. Organizace je určena palestinským uprchlíkům v Jordánsku, Libanonu, Sýrii, na západním břehu Jordánu a v pásnu Gazy. Poskytuje jim vzdělání (na které jde více než polovina rozpočtu), humanitární pomoc, zdravotní péči a sociální zabezpečení. Registrovaných palestinských uprchlíků je dnes asi 5 milionů.⁶² Nejvyšší částku poskytla UNRWA Palestinskému autonomnímu území (Západní břeh + Gaza), a to 321 milionů USD. Ze všech zmíněných zemí Středomoří se největší Oficiální rozvojové pomoci dostává právě PAÚ (v roce 2011 činil čistý příjem ODA 2 444 milionů USD). Druhým státem, který dostává vysokou ODA je Maroko, následované Jordánskem.

Naopak zemí s nejnižšími příjmy Oficiální rozvojové pomoci bylo v roce 2011 Alžírsko (208 milionů USD netto). Ve výši ODA určené Libyi můžeme z tabulek zaznamenat obrovský rozdíl mezi roky 2009 (2010) a 2011. ODA se zvýšila z pouhých 9 milionů USD (v roce 2010) na 642 milionů USD (2011), což lze připisovat událostem arabského jara.

⁶²UNRWA. UN relief and works agency for Palestine refugees in the Near East [online]. Cit. 09/04/2013. Dostupné z: <http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=85>

3.2 WTO a rozvojová spolupráce

Všechny státy EU jsou členy Světové obchodní organizace (WTO), která se rovněž podílí na rozvojové spolupráci. Nejvyšším orgánem WTO je konference ministrů, která se obvykle schází jednou za dva roky.

3.2.1 Problematika Rozvojové agendy z Dauhá

Významné kolo jednání WTO se odehrálo v roce 2001 v katarském **Dauhá**. V Dauhá byla jako hlavní cíl stanovena podpora zapojení rozvojových zemí do světového obchodu a ekonomiky. Na této IV. konferenci byla přijata **Rozvojová agenda z Dauhá** (rozvojový program; DDA – Doha Development Agenda). Na jednání z roku 2001 poté navázala Mezinárodní konference o financování pro rozvoj, která se konala v roce 2008. Jejím úkolem bylo zhodnotit plnění závazků, které přijaly vyspělé a rozvojové země v rámci Monterreyského konsenzu v roce 2002. Konference kladla důraz na pomoc rozvojovým zemím v oblasti ekonomického rozvoje a hospodářského růstu.

Konference v Dauhá vyžadovala od členských států EU splnění následujících závazků:

- *Přihlásit se k naplnění závazku 0,7% HDP ve prospěch ODA do roku 2015 a dohodnout se na časovém plánu, jak bude tento závazek naplňován. Rozhodně by se měly vyhnout pokušení jakkoli snižovat objem ODA.*
- *Přijmout opatření proti daňovým rájům a nelegálnímu odlivu kapitálu z rozvojových zemí. Tímto způsobem z rozvojových zemí ročně „odteče“ 500 – 800 mld. USD (5 až 8 násobek ODA).*
- *Přijmout mezinárodní pravidla v oblasti dluhů, která by stanovila férové a transparentní mechanismy vypořádání dluhů, které by rozložily zodpovědnost za splácení mezi dlužníka a věřitele.*
- *Zavázat se k tomu, že jednání o rekonstrukci stávajícího finančního systému budou transparentní a otevřená co největšímu počtu aktérů, přijatá opatření budou brát*

*ohled na spravedlivý růst a snižování chudoby, vliv rozvojových zemí na rozhodnutí v mezinárodních finančních institucích se zvýší a zlepši se regulace finančních trhů.*⁶³

Konference v Dauhá chtěla zavedením těchto a dalších pravidel zmírnit dopady finanční krize na rozvojové země. Usilovala o to, aby byl mezinárodní obchod zdrojem nových příjmů pro rozvoj. V Dauhá bylo zdůrazňováno, že vinu za finanční krizi nesou vyspělé státy, a proto by se měly snažit, aby na důsledky této krize rozvojové země nedoplatily.⁶⁴

Neshody ohledně Rozvojové agendy z Dauhá pokračují dodnes. Každá konference nadcházející té z roku 2001 v Dauhá se snažila v otázce přijatého Rozvojového programu pokročit, avšak nepřiliš úspěšně. Ani šestá konference WTO v Hongkongu (2005) se nevydařila, a to díky sporům o zemědělské dotace v USA a v EU, kde rozvojové země požadovaly odstranění těchto dotací.⁶⁵

Protože se Rozvojový program z Dauhá i nadále nevyvíjel podle očekávání, dvouletý interval konferencí nebyl dodržen a kolo WTO (plánované na rok 2007) bylo úplně zrušeno. Sedmá konference se po čtyřleté pauze konala roku 2009 v Ženevě. Osmé kolo WTO se odehrálo znovu v Ženevě v roce 2011. Ani tam se však jednání o Rozvojové agendě z Dauhá nevyřešilo a vyjednávání skončilo ve slepé uličce. Je velmi nepravděpodobné, že by se v blízké době dokončila všechna jednání přijatá v kole WTO v Dauhá v roce 2001, jak uvádí předseda konference ve svém závěrečném prohlášení. I přes sliby ministrů a jejich závazky k aktivní, transparentní a usilovné práci na programu tak rozvojová agenda z Dauhá zůstává neuzavřená dodnes.⁶⁶

⁶³Rozvojovka.cz *Následná mezinárodní konference o financování pro rozvoj* [online]. Cit. 28/11/2008. Dostupné z: http://www.rozvojovka.cz/download/pdf/pdfs_114.pdf

⁶⁴ tamtéž

⁶⁵ CIHELKOVÁ, E. a kol. *Světová ekonomika. Obecné trendy rozvoje*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. 273 s. ISBN 978-80-7400-155-0.

⁶⁶ WTO. *The closing session of the Eighth WTO Ministerial Conference* [online]. Cit. 17/12/2011. Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min11_e/min11_closing_e.htm

3.2.2 Rozvojová agenda z Dauhá a zemědělství

Přístup na trhy zemědělských výrobků je celkově jednou z nejsložitějších oblastí euro – středomořských vztahů. Rozvojové země sice těží ze své komparativní výhody, ale vyspělé země si své trhy zemědělských výrobků hodně chrání (čímž poškozují i domácí spotřebitele).⁶⁷

Jednou ze základních oblastí, kterou Rozvojový program z Dauhá definoval, bylo právě zemědělství. Již v roce 2000 došlo k uzavření Dohody o zemědělství, kterou poté konference ministrů definitivně potvrdila. Mezi základní cíle stanovené v Rozvojové agendě patří: zlepšit přístup na trh, snížit vývozní subvence a v budoucnu je úplně zrušit, snížit domácí podporu (protože má negativní dopady na obchod). Jednání o zemědělství a zpracovávání nových pravidel ale nebylo úspěšné.

Teprve kolo WTO v Hongkongu (2005) přineslo jisté pozitivní výsledky. Projednávalo se opět subvencování vývozu. Všechny formy tohoto subvencování mají být zrušeny do konce roku 2013. V oblasti snižování domácích podpor byli členové WTO rozděleni do 3 pásem (přičemž EU byla zařazena do pásma, kde se bude domácí podpora nejvíce snižovat). Ze strany vyspělých a rozvojových zemí (které k tomu mají předpoklady) byl přislíben bezcelní a bezkvótový přístup na trhy pro zboží, které pochází z nejméně rozvinutých zemí. Vyspělé země by měly rovněž nejméně rozvinutým zemím usnadnit přístup na svůj trh s bavlnou.

Jednání i nadále pokračovala více či méně intenzivně. Poslední text o modalitách v zemědělství datuje rok 2008. Tři základní pilíře zůstaly zachovány (přístup na trh, vývoz, domácí podpora), i přesto návrh obsahuje mnoho nejasných částí. Jak již bylo zmíněno výše, dokončení Rozvojové agendy z Dauhá je v nedohlednu. Je třeba zvolit nový přístup a cestu ke konsenzu, což není jednoduché. Vyjednávací potenciál rozvojových zemí je čím dál vyšší a členské státy WTO se nedokážou dohromady dohodnout. Neúspěchy ve vyjednávání se začínají negativně podepisovat na celkové pověsti WTO.⁶⁸

⁶⁷CIHELKOVÁ, E. a kol. *Světová ekonomika. Obecné trendy rozvoje*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009.

⁶⁸*Rozvojový program z Dauhá – dosavadní vývoj jednání v oblasti zemědělství a významné mezníky* [online]. Cit. 05/04/2013. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/mezinarodni-organizace/rozvojovy-program-z-doha-dda-dosavadni.html>

3.3 PZI v rámci Euro-středomořského partnerství

Přímé zahraniční investice (PZI) jsou jednou z forem mezinárodního pohybu kapitálu. *PZI představují takový nákup majetku v jedné zemi investory druhé země, který jim umožní kontrolu podniku a rozhodování o něm na základě minoritního či majoritního vlastnictví.*⁶⁹

Realizace PZI probíhá buď investicí *na zelené louce* (zřízení nového podniku) nebo akvizicí (nákup akcií zahraniční společnosti, která již existuje). Hostitelské země většinou preferují investice na zelené louce, protože ty pro ně znamenají vyšší výrobu a zaměstnanost. PZI usnadňují hostitelským zemím přístup na nové trhy a k novým technologiím. Přínosem pro investory je potom levná pracovní síla, půda, úspory daní, dopravného a cel. Může zde ale dojít ke konkurenčním střetům mezi slabou hostitelskou zemí a silným zahraničním investorem a pozitivní účinek PZI se vytrácí. Zájem zahraničních investorů se totiž ne vždy ztotožňuje s ekonomickými zájmy hostitelské země. Hostitelským ekonomicky slabším zemím potom hrozí dočasné zhoršení jejich ekonomické situace, čehož je třeba se vyvarovat. Významným aktérem v PZI jsou dnes transnacionální korporace.⁷⁰

Vliv PZI na podporu rozvoje zemí je nepopiratelný, a proto v následujících dvou tabulkách uvádím přehled odlivu a přílivu PZI v zemích Středomoří v letech 2000 až 2010.

⁶⁹KUNEŠOVÁ, H.; CIHELKOVÁ, E. a kol. *Světová ekonomika. Nové jevy a perspektivy*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2006. 319 s. ISBN 80-7179-455-4.

⁷⁰tamtéž

Tabulka 12: **PZI – odliv** (v milionech EUR)

| Země | 2000 | 2005 | 2008 | 2009 | 2010 |
|-----------|--------|--------|--------|--------|--------|
| Alžírsko | -20 | -18 | -212 | : | : |
| Egypt | -46 | -31 | -755 | : | : |
| Izrael | -3 618 | -2 359 | -5 030 | -1 223 | -6 090 |
| Jordánsko | -2 | 0 | : | : | : |
| Libanon | -0,2 | -575 | -671 | -808 | -432 |
| Maroko | -64 | -60 | -331 | -337 | -444 |
| PAÚ | -231 | -10 | 6 | 11 | : |
| Sýrie | 0 | 0 | : | : | : |
| Tunisko | -2 | -8 | -26 | -50 | -50 |

Zdroj: EUROSTAT. *Pocketbook on Euro-Mediterranean statistics*⁷¹

Tabulka 13: **PZI – příliv** (v milionech EUR)

| Země | 2000 | 2005 | 2008 | 2009 | 2010 |
|-----------|-------|-------|-------|-------|-------|
| Alžírsko | 304 | 869 | 1 214 | : | : |
| Egypt | 1 786 | 3 146 | 8 978 | : | : |
| Izrael | 8 708 | 3 846 | 7 406 | 3 173 | 3 867 |
| Jordánsko | 886 | 1 235 | 2 493 | : | : |
| Libanon | 1 413 | 2 109 | 2 945 | 3 446 | 3 732 |
| Maroko | 463 | 1 330 | 1 699 | 1 398 | 1 188 |
| PAÚ | 67 | 37 | 35 | 190 | : |
| Sýrie | 292 | 396 | 654 | : | : |
| Tunisko | 816 | 582 | 1 802 | 1 143 | 1 056 |

Zdroj: EUROSTAT. *Pocketbook on Euro-Mediterranean statistics*⁷²

⁷¹EUROSTAT. *Pocketbook on Euro-Mediterranean statistics* [online]. EU, 2012. ISBN 978-92-79-25392-8. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-32-12-271/EN/KS-32-12-271-EN.PDF

⁷²tamtéž

PZI přispívají k integraci národních ekonomik států EU se státy Středomoří. Středomořský region představuje 8,6% z celkového vnějšího obchodu EU. Přestože se EU snaží o prohlubování integrace, regionální integrace mezi samotnými středomořskými státy je stále omezená. Celkový vnitřní obchod Středomoří činil v roce 2009 15 bilionů EUR, což byl jeden z nejnižších výsledků regionální ekonomické integrace na světě.⁷³

Další výsledky obchodní spolupráce mezi EU a Středomořím naleznete na konci práce v přílohách.

⁷³Europa.eu *Trade: Euro-Mediterranean partnership* [online]. Cit. 16/10/2012. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/euromed/>

3.4 Středomořské kandidátské země pro vstup do EU

EU podporuje rozvoj rovněž u kandidátských a potenciálních kandidátských zemí pro vstup do EU. Finanční nástroj pro tento účel se nazývá Nástroj předvstupní pomoci (IPA - Instrument for Pre-Accession Assistance), který pomáhá kandidátským zemím v přípravě na členství v EU. U kandidátských zemí je třeba podporovat zejména jejich socio-ekonomický rozvoj, připravit jejich hospodářství na budoucí změny apod. Pro období 2007 - 2013 vyčlenil Nástroj předvstupní pomoci (IPA) přibližně 11,5 miliard EUR.⁷⁴

3.4.1 Turecko jako kandidát vstupu do EU

Turecko usiluje o přidružení k EU (zpočátku k EHS) více než padesát let. O přidružení k EHS požádalo už v roce 1959. K Ankarské asociační dohodě mezi EU a Tureckem došlo v roce 1963. Celní unie mezi těmito dvěma partnery vznikla roku 1995 a o čtyři roky později, v roce 1999, získalo Turecko statut kandidátské země. Podmínkou bylo splnění kodaňských kritérií.⁷⁵ Dohody o přistoupení (přístupové rozhovory) začala EU s Tureckem projednávat v roce 2005. Přístupová jednání jsou vyjádřena v 35 kapitolách, které se však Turecku nedaří z mnoha důvodů plnit. Asi největší problém představuje spor Turecka s Řeckem o Kypr. Roku 1983 byla na severu ostrova tureckou stranou vyhlášena Severokyperská turecká republika, kterou však uznalo pouze Turecko. Neokupovaná jižní část Kypru potom vstoupila v roce 2004 spolu s dalšími devíti zeměmi do EU. Turecko také uzavřelo svá letiště a přístavy jihokyperským letadlům a lodím. Ostrov Kypr je tak dodnes rozdělený na tureckou a řeckou část a kyperská otázka se dále jeví jako podstatná překážka na cestě Turecka do EU.

⁷⁴Businessinfo. Zahraniční pomoc EU [online]. Cit. 24/04/2012. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/zahranicni-pomoc-eu-finance-system-7212.html#!&chapter=3>

⁷⁵Kodaňská kritéria jsou (3) vstupní kritéria, která musí kandidátská země pro vstup do EU splňovat. Země, která se chce stát členem EU, musí mít:

- 1) Stabilní instituce, které zaručují demokracii, dodržování lidských práv, právní stát, úctu k menšinám a ochranu těchto menšin.
- 2) Fungující tržní hospodářství, aby se byla schopna vyrovnat s konkurencí uvnitř EU.
- 3) Kandidátská země musí dostát všem závazkům, které z členství v EU vyplývají, stejně tak jako musí podporovat cíle EU.

Dalším z argumentů proti tureckému členství je muslimské náboženství. Muslimské náboženství vyznává v Turecku 99,8% obyvatel, zatímco členské státy EU se hlásí ke křesťanství. Problematická je také velmi odlišná kultura, silné postavení turecké armády či popírání občanských práv a svobod. Vstup Turecka do EU podporuje například Velká Británie, Španělsko či Itálie. Proti jeho vstupu se naopak staví Francie spolu s Německem a Rakouskem.⁷⁶

Turecko a EU spojuje již zmiňovaná dohoda o celní unii a tato země tak představuje pro EU významného partnera. V roce 2010 činil export Turecka do EU 39 377 milionů EUR. Import z EU do Turecka dosáhl v témže roce 54 026 milionů EUR. Obchodní bilance Turecka vůči EU byla tedy záporná (- 14 649 milionů EUR).

Stejná statistika uvádí také kvantifikaci obchodu mezi Tureckem a středomořskými státy. Do Středomoří zahrnuje statistika jak státy Eurostředomořského partnerství, tak i středomořské státy oblasti Balkánu (Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Srbsko, Chorvatsko, Makedonie). Export Turecka do těchto nečlenských zemí EU byl v roce 2010 9 953 milionů EUR. Import ze Středomoří do Turecka ve stejném roce představoval 5 260 milionů EUR, z čehož vyplývá kladná obchodní bilance Turecka, a to 4 693 milionů EUR.⁷⁷

Výsledek integrace Turecka do EU lze jen těžko odhadovat. Na jeho případné přistoupení bude mít velký vliv kyperská otázka, vnitropolitická situace, postoj ostatních členských států EU vůči tomuto rozšíření a spousta dalších faktorů.

⁷⁶Euractiv. *Vztahy EU a Turecka* [online]. Cit. 15/12/2011. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/turecko-a-eu>

⁷⁷EUROSTAT. *External and intra-EU trade, 2010 statistical yearbook* [online]. EU, 2011. ISBN 978-92-79-21690-9 Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-GI-11-001/EN/KS-GI-11-001-EN.PDF

Následující tabulku uvádím pro porovnání mezinárodního obchodu Turecka s ostatními středomořskými státy. Údaje v tabulce ukazují, že ze všech zemí Středomoří je Turecko největším exportérem i importérem. Oproti ostatním středomořským státům je vývoz z Turecka několikanásobně větší. Import do Turecka výrazně převažuje nad exportem ze země.

Tabulka 14: **Mezinárodní obchod se zbožím v roce 2010** (v milionech EUR)

| Země | Export | Import | Saldo |
|----------------|---------------|----------------|----------------|
| TURECKO | 85 247 | 138 715 | -53 468 |
| Alžírsko | 42 768 | 30 375 | 12 394 |
| Egypt | 20 196 | 39 968 | -19 772 |
| Izrael | 44 161 | 44 697 | -537 |
| Jordánsko | 4 493 | 11 774 | -7 281 |
| Libanon | 3 209 | 13 555 | -10 346 |
| Maroko | 13 416 | 26 729 | -13 313 |
| PAÚ | 434 | 2 988 | -2 554 |
| Sýrie | 8 564 | 13 247 | -4 683 |
| Tunisko | 12 382 | 16 715 | -4 333 |

Zdroj: EUROSTAT. *Pocketbook on Euro-Mediterranean statistics* a EUROSTAT. *Pocketbook on the enlargement countries* (vlastní úprava)⁷⁸

⁷⁸EUROSTAT. *Pocketbook on Euro-Mediterranean statistics* [online]. EU, 2012. ISBN 978-92-79-25392-8. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-32-12-271/EN/KS-32-12-271-EN.PDF

3.5 Zhodnocení rozvojové pomoci a zahraniční spolupráce ve Středomoří

Přestože země Středomoří nepatří mezi nejméně rozvinuté státy světa, rozvojová pomoc poskytovaná EU a dalšími zeměmi je pro ně důležitá. Zvláště po událostech arabského jara, které ve Středomoří propuklo v roce 2011, je třeba těmto státům poskytnout zahraniční spolupráci. Negativní dopad na euro-středomořské vztahy má i nekončící izraelsko-palestinský konflikt.

EU se snaží o co největší integraci se Středomořím, což je vidět na vývoji vztahů od euro-středomořského partnerství až po dnešní Evropskou politiku sousedství. To však nic nemění na skutečnosti, že integrace uvnitř samotného středomořského regionu je velmi nízká a státy mezi sebou obchodují jen málo. EU nemůže být navěky hnacím motorem rozvoje Středomoří, a tak je regionální integrace středomořských zemí jedinou možností, jak by se státy dál měly posouvat a rozvíjet. Přestože státy Středomoří několikrát projevily snahy o vzájemnou spolupráci v regionu, většina jednání skončila neúspěšně. Důvodem byly zejména politické neshody, které stojí v cestě lepší vzájemné spolupráci a integraci regionu. Politické systémy středomořských států totiž představují nemalé problémy. Vláda je většinou autokratická a nepoddajná, vznikají zde různá radikální fundamentalistická hnutí a islámské politické proudy. V dnešní době se však přece jenom ve Středozeří prohlubuje sekularizace a vliv náboženství tak začíná mírně klesat.

Zlepšení vnitřní spolupráce v regionu je nezbytné, ale brání mu mnoho překážek. Úroveň rozvoje se v zemích Středomoří velmi liší. Komplikaci představuje i velká závislost středomořského regionu na zahraničním obchodu. Více než polovina obchodu Středomoří sice směřuje do EU, ale pro EU představuje tento zahraniční obchod jen nevelké procento. Výrobky, které Středomoří vyváží, nejsou moc různorodé. Navíc tu stále přetrvává specializace na odvětví výroby, která příliš k rozvoji nepřispívají. Přímé zahraniční investice směřující do Středomoří jsou v porovnání s okolním světem nízké. Problém spočívá rovněž v hospodářských a sociálních problémech, které se ve Středomoří prohloubily kvůli dopadům finanční krize. Jedná se zejména o zvýšenou nezaměstnanost.

Celkové vyjednávání mezi rozvojovými zeměmi a vyspělými státy se ale jeví čím dál složitější. Rozvojové země jsou více emancipované a připravené hájit vlastní zájmy na mezinárodní scéně. Cítí se znevýhodněné vůči vyspělým zemím, a to zejména v přístupu k zemědělským výrobkům.

Rozvojová agenda z Dauhá měla do spolupráce mezi rozvojovým a vyspělým světem vnést nová pravidla a cíle, místo toho se jí však dodnes nepodařilo dokončit a splnit. Členům WTO se nedaří najít kompromis a zvolit nový přístup, což se je pro pověst Světové obchodní organizace velmi nežádoucí. Program z Dauhá vyžadoval od členů EU splnění závazků, které by významně pomohly ekonomickému rozvoji a hospodářskému růstu v rozvojových zemích. Úvahy nad brzkým dokončením Rozvojové agendy z Dauhá jsou však (nejen ze strany WTO) skeptické.

Otázkou zůstává, jak bude zahraniční pomoc zemím Středomoří pokračovat. Události arabského jara totiž zahraniční a rozvojové politice EU nijak nenahrávají. Arabské probuzení z roku 2011 naopak ukázalo, že zahraniční politika EU byla pouhou iluzí. Ani uvnitř EU nepanuje na pomoc těmto státům stejný názor. Zatímco se Francie a Velká Británie snaží o zásahy ve Středomoří, Německo se soustavně staví proti jejich intervencionismu. Francie a Velká Británie ve svém spojení neberou ohled na názory ostatních členských zemí EU a nechtějí se podřizovat ekonomicky silnému Německu. Rovněž Spojené státy americké jsou proti zásahům ve Středomoří. Toto neustálé soupeření a neshody uvnitř EU by se mohly negativně projevit právě i v zahraniční pomoci středomořským státům. Důsledkem potom může být desintegrovaná a desorientovaná zahraniční politika.

Stejný otazník panuje i nad vstupem Turecka do EU. Přístupové rozhovory probíhají od roku 2005, ale v posledních letech jednání nějak značně nepokročila. Důvodem může být prohlubující se krize eurozóny, která politiku rozšíření odsouvá stranou, stejně tak jako nevyřešená kyperská otázka nebo neschopnost Turecka splnit všechny kapitoly přístupových jednání. Vstup Turecka by přitom měl pro EU nesporný strategický význam, protože by tak získala snazší přístup na Blízký východ.

Závěr

Cílem této práce bylo zaměřit se na rozvojovou a zahraniční spolupráci mezi EU a Středomořskými zeměmi. Mým úkolem bylo nejprve uvést základní informace o rozvojové politice a definovat její cíle. Vylíčila jsem finanční stránku rozvojové spolupráce a také to, jak fungují celní preference poskytované rozvojovým zemím. Druhá kapitola podala vývoj vztahů EU se Středomořím, který bylo nezbytné v rámci zahraniční pomoci zmínit. Uvedla jsem i aktuální problémy arabského jara, které začaly v roce 2011. Závěr jsem věnovala jednotlivým statistikám o rozvojové spolupráci, konkrétním projevům zahraniční pomoci a zhodnocení situace ve Středomoří.

Kooperace EU se Středomořím má dnes mnoho podob a forem. Velmi důležitým pokrokem ve spolupráci byl Barcelonský proces, započatý v roce 1995, který znamenal pro vztahy mezi EU a Středomořím novou ambiciózní strategii. Později vznikla další partnerství, jako Unie pro Středomoří či nový přístup Evropské politiky sousedství. Všechny tyto strategie si kladou za cíl hlavně zajištění stability ve středomořském regionu, posílení demokracie, důraz na prosperitu a udržitelný růst. Charakteristickým znakem států Středomoří je jejich ekonomická různorodost. Vedle ekonomicky silného Izraele vidíme méně rozvinuté ekonomiky, jako má např. Sýrie, Maroko či Jordánsko. Od toho se potom odvíjí velikost rozvojové pomoci, kterou EU a ostatní státy a organizace na pomoc Středomoří věnují.

K tomu, aby státy Středomoří pokročily v jejich rozvoji, je nezbytná jejich vnitřní integrace a spolupráce v oblasti obchodu. Cesta k regionální integraci Středomoří má však mnoho překážek, a to zejména těch politických. Pozitivní vliv by mohl mít případný vstup Turecka do EU, který by znamenal strategicky výhodnější přístup EU ke Středomoří.

Résumé

L'intégration de l'Union européenne (UE) ne se déroule pas seulement en Europe; elle concerne également des autres pays (les non-membres de l'Union européenne). C'est une problématique des relations externes de l'UE dont la partie très importante présente la coopération au développement.

Ce mémoire de licence se concentre sur l'aide humanitaire et sur la coopération extérieure de l'Union Européenne aux pays méditerranéens. Il s'agit des pays du Maghreb (le Maroc, l'Algérie, la Tunisie, la Libye), du Mashrek (l'Égypte, l'Israël, la Palestine, la Jordanie, le Liban, la Syrie) et la Turquie.

Le premier chapitre contient les informations de base sur la politique de développement de l'Union européenne, ses buts et la façon de financement l'aide humanitaire. Le deuxième chapitre décrit l'évolution des relations euro-méditerranéennes qui sont liées à la coopération extérieure de l'UE. Les problèmes actuels des pays de Maghreb et Mashrek sont de même compris dans ce chapitre. Dernière partie de ce mémoire de licence vise à évaluer les résultats concrets de la coopération au développement entre l'UE et les pays méditerranéens.

La coopération entre l'UE et les pays mentionnés au-dessus s'est bien développée au cours du temps. Le processus de Barcelone (qui a commencé en 1995) a présenté une nouvelle stratégie ambitieuse pour ces deux partenaires. Plus tard, l'Union pour la Méditerranée ou la Politique européenne de voisinage étaient créées. Toutes ces stratégies ont le même but: stabiliser la région méditerranéenne, y renforcer la démocratie, assurer une croissance économique durable et mettre l'accent sur la prospérité.

Pour conclure, même si l'aide humanitaire de l'UE et des autres organisations pour ces pays reste très importante, le développement des pays méditerranéens est conditionné par leur intégration interne et par leur coopération commerciale.

Seznam literatury

Knižní zdroje

1. BAAR, V. *Vnější vztahy Evropské unie. 2. díl, Středomořské, arabské a asijské státy*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. 83 s. ISBN 80-7042-956-9.
2. CIHELKOVÁ, E. a kol. *Světová ekonomika. Obecné trendy rozvoje*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. 273 s. ISBN 978-80-7400-155-0.
3. CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003. 709 s. ISBN 80-7179-804-5.
4. JELÍNEK, P. a kol. *Rozvojová politika Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2003. 92s. ISBN 80-86506-33-9.
5. KÖNIG, P. a kol. *Rozpočet a politiky Evropské unie. Příležitost pro změnu*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. 630 s. ISBN 978-80-7400-011-9.
6. KUNEŠOVÁ, H.; CIHELKOVÁ, E. a kol. *Světová ekonomika. Nové jevy a perspektivy*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2006. 319 s. ISBN 80-7179-455-4.

Internetové zdroje

1. Businessinfo. *Vnitropolitická charakteristika Egypta* [online]. Cit. 1/10/2012. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/egypt-vnitropoliticka-charakteristika-18199.html>
2. Businessinfo. *Vnitropolitická charakteristika Libye* [online]. Cit. 23/10/2012. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/libye-vnitropoliticka-charakteristika-18952.html>
3. Businessinfo. *Zahraniční pomoc EU* [online]. Cit. 24/04/2012. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/zahranicni-pomoc-eu-finance-system-7212.html#!&chapter=3>
4. CIA Factbook. *The World Factbook 2012*. [online]. Cit. 4/3/2013. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>

5. Euractiv. *Vztahy EU a Turecka* [online]. Cit. 15/12/2011. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/turecko-a-eu>
6. Europa.eu *Evropská politika sousedství* [online]. Cit. 07/2008. Dostupné z: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/framework/article_7239_cs.htm
7. Europa.eu *Evropsko-středomořská regionální strategie a orientační program 2007-2013* [online]. Cit. 20/5/2008. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/r15011_cs.htm
8. Europa.eu *Meziregionální program: Strategický dokument 2007–2013 a orientační program 2007–2010* [online]. Cit. 13/3/2008. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/r17105_cs.htm
9. Europa.eu *Nový přístup k politice sousedství* [online]. Cit. 16/09/2011. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/rx0033_cs.htm
10. Europa.eu *Odvětvová spolupráce* [online]. Cit. 26/03/2013. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/index_cs.htm
11. Europa.eu *Partnerství pro demokracii a sdílenou prosperitu s jižním Středomořím* [online]. Cit. 27/06/2011. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/rx0024_cs.htm
12. Europa.eu *Sdělení Vysoké představitelky pro SZBP o Partnerství pro demokracii a sdílenou prosperitu s jižním Středomořím* [online]. Cit. 08/03/2011. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0200:FIN:cs:PDF>
13. Europa.eu *Trade: Euro-Mediterranean partnership* [online]. Cit. 16/10/2012. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/euromed/>
14. Europa.eu. *Evropský nástroj sousedství a partnerství* [online]. Cit. 08/10/2007. Dostupné z:

- http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/eastern_europe_and_central_asia/r17101_cs.htm
15. Europa.eu. *Nariadení EP a Rady o zřízení evropského nástroje sousedství a partnerství* [online]. Cit. 9/11/2006. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006R1638:CS:NOT>
 16. Europa.eu. *Všeobecný přehled rozvojové politiky* [online]. Cit. 07/2008. Dostupné z: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/general/article_72_53_cs.htm
 17. Euroskop. *Smluvní vztahy EU a třetích zemí* [online]. Cit. 16/2/2013. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/203/sekce/smluvni-vztahy-eu-a-tretich-zemi/>
 18. EUROSTAT. *European Neighbourhood Policy – South Countries. International trade in goods* [online]. EU, 2012. ISBN 978-92-79-25390-4. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-32-12-269/EN/KS-32-12-269-EN.PDF
 19. EUROSTAT. *External and intra-EU trade, 2010 statistical yearbook* [online]. EU, 2011. ISBN 978-92-79-21690-9. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-GI-11-001/EN/KS-GI-11-001-EN.PDF
 20. EUROSTAT. *Pocketbook on Euro-Mediterranean statistics* [online]. EU, 2012. ISBN 978-92-79-25392-8. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-32-12-271/EN/KS-32-12-271-EN.PDF
 21. EUROSTAT. *Pocketbook on the enlargement countries* [online]. EU, 2012. ISBN 978-92-79-23832-1. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-GM-12-001/EN/KS-GM-12-001-EN.PDF
 22. GAFTA. *Greater Arab Free Trade Area* [online]. Cit. 5/3/2013. Dostupné z: <http://www.mit.gov.jo/Default.aspx?tabid=732>
 23. MZV ČR. *Unie pro Středomoří* [online]. Cit. 08/01/2011. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/vnejsi_vztahy_eu/vychodni_partnerstvi/unie_pro_stredomori.html

24. MZV ČR. *Základní informace o Palestině* [online]. Cit. 27/2/2013. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/palestina/index.html
25. OECD. *Aid Statistics* [online]. Cit. 19/02/2013. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dac/stats/recipientcharts.htm#I>
26. OECD. *Current membership* [online]. Cit. 06/04/2013. Dostupné z: <http://www.oecd.org/about/membersandpartners/>
27. OECD. *Development Co-operation Directorate DCD-DAC* [online]. Cit. 06/04/2013. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dac/>
28. OECD. *The DAC List of ODA Recipients* [online]. Cit. 01/01/2013. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dac/stats/daclistofodarecipients.htm>
29. OPEC. *Členské země* [online]. Cit. 27/2/2013. Dostupné z: http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/25.htm
30. Rozvojovka.cz *Následná mezinárodní konference o financování pro rozvoj* [online]. Cit. 28/11/2008. Dostupné z: http://www.rozvojovka.cz/download/pdf/pdfs_114.pdf
31. *Rozvojový program z Dauhá – dosavadní vývoj jednání v oblasti zemědělství a významné mezníky* [online]. Cit. 05/04/2013. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/mezinarodni-organizace/rozvojovy-program-z-doha-dda-dosavadni.html>
32. The Arab League. *Presentation of The Arab League* [online]. Cit. 13/9/2012. Dostupné z: <http://www.arableagueonline.org/hello-world/#more-1>
33. UPM. *Oficiální stránky Unie pro Středomoří* [online]. Cit. 25/03/2013. Dostupné z: <http://www.ufmsecretariat.org/en/who-we-are/>
34. URNWA. *UN relief and works agency for Palestine refugees in the Near East* [online]. Cit. 09/04/2013. Dostupné z: <http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=85>
35. WTO. *The closing session of the Eighth WTO Ministerial Conference* [online]. Cit. 17/12/2011. Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min11_e/min11_closing_e.htm
36. Zprávy ihned.cz. *EU i LAS podpořily syrskou opozici* [online]. Cit. 13/11/2012. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/c1-58520150-eu-i-las-podporily-syrskou-opozici>

Seznam zkratek

| | |
|--------|--|
| AKT | Africké, karibské a tichomořské státy |
| CBC | Cross - Border Cooperation Přeshraniční spolupráce |
| CRS | Community Relations Service Společný servis pro vnější vztahy |
| ECHO | European Community Humanitarian Office Úřad pro humanitární pomoc |
| EIB | Evropská investiční banka |
| ENPI | European Neighbourhood and Partnership Instrument Evropský nástroj sousedství a partnerství |
| EPS | Evropská politika sousedství |
| EU | Evropská unie |
| GSP | Generalised System of Preferences Systém všeobecných celních preferencí |
| HNP | Hrubý národní produkt |
| MEDA | Mediterranean Assistance Finanční nástroj pro implementaci Euro-středomořského partnerství |
| MMF | Mezinárodní měnový fond |
| OECD | Organization for Economic Cooperation and Development Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj |
| OPEC | Organization of the Petroleum Exporting Countries Organizace zemí vyvážejících ropu |
| OSN | Organizace spojených národů |
| PAÚ | Palestinská autonomní území |
| SITC | Standard International Trade Classification Standardní mezinárodní obchodní nomenklatura |
| UNCTAD | United Nations Conference on Trade and Development Konference OSN o obchodu a rozvoji |

| | |
|-------|---|
| UNRWA | The United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East Organizace OSN pro pomoc palestinským uprchlíkům na Blízkém východě |
| UPM | Union pour la Méditerranée Unie pro Středomoří |
| WTO | World Trade Organization Světová obchodní organizace |

Seznam tabulek

| | |
|--|----|
| Tabulka 1: Základní ukazatele zemí Středomoří | 20 |
| Tabulka 2: ODA Alžírsko..... | 36 |
| Tabulka 3: ODA Egypt..... | 36 |
| Tabulka 4: ODA Jordánsko | 37 |
| Tabulka 5: ODA Libanon | 37 |
| Tabulka 6: ODA Libye | 38 |
| Tabulka 7: ODA Maroko..... | 38 |
| Tabulka 8: ODA PAŮ..... | 39 |
| Tabulka 9: ODA Sýrie | 39 |
| Tabulka 10: ODA Tunisko | 40 |
| Tabulka 11: ODA Turecko | 40 |
| Tabulka 12: PZI – odliv | 46 |
| Tabulka 13: PZI – příliv..... | 46 |
| Tabulka 14: Mezinárodní obchod se zbožím v roce 2010 | 50 |

Přílohy

1. Export, import a bilance obchodu mezi EU a jejími jižními partnery EPS

Statistiky (zpracováno Eurostatem v roce 2012) přináší přehled o obchodování mezi EU a jejími jižními partnery Evropské politiky sousedství (s výjimkou Libye). Jedná se o Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Maroko, PAÚ, Sýrii a Tunisko. Libye sice patří mezi deset středomořských států EPS, avšak v současnosti se tato země nechce podílet na spolupráci ve výměně dat a statistických údajů s EU. Dané tabulky proto obsahují pouze devět jižních zemí EPS.

Export zboží do EU (v milionech EUR)

| Země | 2000 | 2005 | 2008 | 2009 | 2010 |
|-----------|--------|--------|--------|--------|--------|
| Alžírsko | 15 072 | 20 551 | 28 415 | 16 688 | 20 979 |
| Egypt | 2 094 | 2 931 | 6 280 | 4 894 | 6 051 |
| Izrael | 9 972 | 10 042 | 11 966 | 8 762 | 13 465 |
| Jordánsko | 87 | 125 | 220 | 122 | 166 |
| Libanon | 179 | 171 | 363 | 324 | 579 |
| Maroko | 6 094 | 6 672 | 8 119 | 6 637 | 8 013 |
| PAÚ | 2 | 9 | 6 | 3 | 7 |
| Sýrie | 3 425 | 2 842 | 3 477 | 2 283 | 3 467 |
| Tunisko | 5 086 | 6 756 | 9 437 | 7 626 | 9 063 |

Zdroj: EUROSTAT. European Neighbourhood Policy – South Countries. International trade in goods [online]. EU, 2012. ISBN 978-92-79-25390-4. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-32-12-269/EN/KS-32-12-269-EN.PDF (vlastní úprava)

Export zboží do EU (% z celkového exportu zboží)

| Země | 2000 | 2005 | 2008 | 2009 | 2010 |
|-----------|------|------|------|------|------|
| Alžírsko | 63,1 | 55,5 | 52,4 | 51,7 | 49,1 |
| Egypt | 41,0 | 34,1 | 35,5 | 28,2 | 30,0 |
| Izrael | 29,3 | 29,2 | 28,5 | 25,4 | 30,5 |
| Jordánsko | 4,2 | 3,6 | 3,9 | 2,7 | 3,7 |
| Libanon | 22,9 | 11,3 | 15,3 | 13,0 | 18,1 |
| Maroko | 75,7 | 74,0 | 59,3 | 66,0 | 59,7 |
| PAÚ | 0,4 | 3,4 | 1,4 | 0,9 | 1,7 |
| Sýrie | 68,3 | 44,5 | 35,6 | 32,8 | 40,5 |
| Tunisko | 80,3 | 80,1 | 72,1 | 73,8 | 73,2 |

Zdroj: EUROSTAT. European Neighbourhood Policy – South Countries. International trade in goods [online]. EU, 2012. ISBN 978-92-79-25390-4. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-32-12-269/EN/KS-32-12-269-EN.PDF (vlastní úprava)

Import zboží z EU (v milionech EUR)

| Země | 2000 | 2005 | 2008 | 2009 | 2010 |
|-----------|--------|--------|--------|--------|--------|
| Alžírsko | 5 881 | 9 091 | 14 468 | 15 007 | 15 534 |
| Egypt | 5 779 | 3 997 | 10 725 | 10 587 | 12 894 |
| Izrael | 17 084 | 14 137 | 15 280 | 12 468 | 21 709 |
| Jordánsko | 1 724 | 2 090 | 2 576 | 2 154 | 2 427 |
| Libanon | 3 102 | 3 016 | 4 002 | 4 462 | 4 853 |
| Maroko | 7 342 | 8 900 | 14 894 | 12 283 | 13 153 |
| PAÚ | 290 | 201 | 155 | 249 | 275 |
| Sýrie | 1 358 | 926 | 3 075 | 1 971 | 3 352 |
| Tunisko | 6 701 | 7 382 | 9 607 | 8 605 | 10 226 |

Zdroj: EUROSTAT. European Neighbourhood Policy – South Countries. International trade in goods [online]. EU, 2012. ISBN 978-92-79-25390-4. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-32-12-269/EN/KS-32-12-269-EN.PDF (vlastní úprava)

Import zboží z EU (% z celkového importu zboží)

| Země | 2000 | 2005 | 2008 | 2009 | 2010 |
|-----------|------|------|------|------|------|
| Alžírsko | 59,1 | 55,7 | 53,2 | 53,0 | 51,1 |
| Egypt | 38,1 | 25,2 | 29,8 | 32,8 | 32,3 |
| Izrael | 44,1 | 39,1 | 34,3 | 36,6 | 48,6 |
| Jordánsko | 34,2 | 24,6 | 21,1 | 21,0 | 20,6 |
| Libanon | 45,7 | 40,1 | 36,5 | 38,3 | 35,8 |
| Maroko | 58,9 | 53,2 | 51,9 | 52,3 | 49,2 |
| PAÚ | 11,2 | 9,4 | 6,5 | 9,6 | 9,2 |
| Sýrie | 32,9 | 12,3 | 25,0 | 17,8 | 25,3 |
| Tunisko | 72,0 | 69,7 | 57,3 | 62,7 | 61,2 |

Zdroj: EUROSTAT. European Neighbourhood Policy – South Countries. International trade in goods [online]. EU, 2012. ISBN 978-92-79-25390-4. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-32-12-269/EN/KS-32-12-269-EN.PDF (vlastní úprava)

Bilance obchodu zemí Středomoří s EU (v milionech EUR)

| Země | 2000 | 2005 | 2008 | 2009 | 2010 |
|-----------|--------|--------|--------|--------|--------|
| Alžírsko | 9 192 | 11 460 | 13 947 | 1 681 | 5 445 |
| Egypt | -3 685 | -1 066 | -4 444 | -5 693 | -6 843 |
| Izrael | -7 111 | -4 095 | -3 314 | -3 706 | -8 244 |
| Jordánsko | -1 638 | -1 964 | -2 356 | -2 032 | -2 261 |
| Libanon | -2 923 | -2 845 | -3 639 | -4 138 | -4 274 |
| Maroko | -1 248 | -2 228 | -6 775 | -5 646 | -5 140 |
| PAÚ | -288 | -192 | -149 | -245 | -267 |
| Sýrie | 2 066 | 1 916 | 402 | 312 | 115 |
| Tunisko | -1 615 | -626 | -169 | -979 | -1 163 |

Zdroj: EUROSTAT. European Neighbourhood Policy – South Countries. International trade in goods [online]. EU, 2012. ISBN 978-92-79-25390-4. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-32-12-269/EN/KS-32-12-269-EN.PDF (vlastní úprava)

Export do EU dle jednotlivých skupin produktů, 2010 (%)*

| Země | Potraviny a nápoje | Suroviny | Energie | Chemikálie | Stroje a dopravní prostředky | Ostatní zpracované zboží | Ostatní produkty |
|-----------|--------------------|----------|---------|------------|------------------------------|--------------------------|------------------|
| Alžírsko | 0,2 | 0,1 | 98,3 | 1,0 | 0,0 | 0,4 | 0,0 |
| Egypt | 9,8 | 2,7 | 35,6 | 20,7 | 3,4 | 27,7 | 0,1 |
| Izrael | 5,7 | 2,9 | 2,8 | 30,4 | 28,7 | 29,5 | 0,1 |
| Jordánsko | 18,3 | 28,2 | 0,0 | 20,7 | 1,5 | 31,2 | 0,0 |
| Libanon | 7,4 | 7,3 | 0,0 | 8,1 | 7,0 | 69,6 | 0,5 |
| Maroko | 19,6 | 7,8 | 2,4 | 7,6 | 22,7 | 39,1 | 0,7 |
| PAÚ | 22,5 | 31,3 | 0,0 | 22,5 | 3,0 | 20,7 | 0,0 |
| Sýrie | 0,5 | 2,8 | 92,3 | 0,3 | 0,3 | 3,8 | 0,0 |
| Tunisko | 3,0 | 3,0 | 15,8 | 3,5 | 32,6 | 42,1 | 0,0 |

Zdroj: EUROSTAT. *Pocketbook on Euro-Mediterranean statistics* [online]. EU, 2012. ISBN 978-92-79-25392-8. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-32-12-271/EN/KS-32-12-271-EN.PDF

Import z EU dle jednotlivých skupin produktů, 2010 (%)*

| Země | Potraviny a nápoje | Suroviny | Energie | Chemikálie | Stroje a dopravní prostředky | Ostatní zpracované zboží | Ostatní produkty |
|-----------|--------------------|----------|---------|------------|------------------------------|--------------------------|------------------|
| Alžírsko | 12,9 | 4,0 | 3,2 | 13,7 | 38,4 | 27,9 | 0,0 |
| Egypt | 9,6 | 8,0 | 13,5 | 15,8 | 31,8 | 21,2 | 0,1 |
| Izrael | 4,1 | 1,7 | 33,5 | 12,0 | 21,5 | 27,0 | 0,3 |
| Jordánsko | 15,7 | 3,4 | 3,4 | 16,6 | 37,9 | 20,7 | 2,3 |
| Libanon | 13,7 | 1,8 | 22,1 | 14,6 | 27,1 | 20,5 | 0,1 |
| Maroko | 7,4 | 4,5 | 11,7 | 11,0 | 33,5 | 29,9 | 2,0 |
| PAÚ | 17,1 | 1,5 | 0,6 | 19,4 | 42,2 | 19,2 | 0,0 |
| Sýrie | 11,3 | 4,3 | 30,7 | 13,6 | 25,1 | 14,9 | 0,0 |
| Tunisko | 4,7 | 2,7 | 9,0 | 10,7 | 37,2 | 35,6 | 0,1 |

Zdroj: EUROSTAT. *Pocketbook on Euro-Mediterranean statistics* [online]. EU, 2012. ISBN 978-92-79-25392-8. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-32-12-271/EN/KS-32-12-271-EN.PDF

* Struktura vývozu a dovozu se běžně vyjadřuje podle standardní mezinárodní obchodní nomenklatury SITC (*Standard International Trade Classification*), která se dělí na deset skupin produktů. V posledních dvou tabulkách byly některé skupiny výrobků sloučeny a společně pojmenovány. Tato úprava byla provedena pro zjednodušení statistiky a obsahuje pouze sedm skupin produktů.